VITT EMANUELE

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
118
36 H
19

BB = IV = 104.

DEFENSIO VERAE SEMPERQVE IN ECCLESIA RECEPTAE DOctrinæ De Chriſti Domini incarnatione, Aduerſus Mennonem Simonis Anabaptiſtarum Doctorem, per IOANNEM à LASCO Poloniæ Baronem, Miniſtrum Eccleſiarum Phriſiæ Orientalis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

8. 36. H. 19

HEBRAE. II.

Poſtea q̃ pueri cõmunionem habent carnis & ſanguinis, Et ipſe ſimiliter particeps factus eſt eorundem, ut per mortem aboleret eum qui, mortis habebat imperium.

BONNAE
Ex officina Laurentii Mylii.
ANNO. M. D. XLV.

DEFENSIO VERAE *SEMPERQVE IN EC-cleſia receptæ doctrinæ de Chriſti Domini incarnatione, Aduerſus Mennonem Simonis, Anabaptiſtarum Doctorem.*

ITA equidem initio mecum ſtatueram ſimul atq; ſcripta tua accepiſſem, mi Menno, ut tibi continuo & paucis reſponderem: ſperans fore, ut quæ inter nos eſt doctrinæ controuerſia, breui, ac ſimplici locorum utrinq; collatione dirimeretur, præſertim cum nobis ſpem ipſemet certiſsimam feciſſes, te, ſi uerbi Diuini autoritate urgereris, in noſtram ſententiam facile eſſe conceſſurum. Neq; hic mouebar tuis illis, de me, collegis meis, uniuerſaq́; adeo Eccleſia noſtra præiudicijs, ne dicam calumnijs, quibus tuam ad me Epiſtolam, neſcio quo conſilio, certe præter meritum omne noſtrum expleuiſti; cogitabam enim, atq; alijs idem etiam

perſuadebam,ferenda hæc nobis omnia aliquandiu eſſe,ſi quomodo ſaltem te & tuos per noſtram iſtiuſmodi patientiam,ad doctrinę conſenſum inducere Scripturę autoritate potuiſſemus, id quod nos alioqui ante omnia in uotis habebamus. Cęterum ubi intellexiſſem,nos,non ſolum contemni prorſus abs te,ſed ita præterea traduci etiam paſsim,ut uideri poſſes in noſtro illo colloquio,ad quod nos te amice ſanè,ut fratrem,ob ſpem concordiæ,impetrata etiam Principis autoritate inuitaueramus,nihil propemodum aliud quæſiſſe, quàm ut eleuata modis omnibus nominis noſtri exiſtimatione,gratiam tibi apud tuos,nouamq; autoritatem quandam comparares, mutaui protinus,ne quid diſsimulem, conſilium meum, neq; mihi ad te amplius quidquàm omnino ſcribendum eſſe putaui:ne ſi quid ad te liberius paulo ſcripſiſſem, id tu & aliter forte quàm nos uellemus accepiſſes, & ad nouam rurſus etiam detorſiſſes noſtri proſcindẽdi occaſionem, atq; ita demum fieret,ut quod nos componendi potiſsimum diſsidij ſtudio inſtituiſſemus,

ſemus, id illi magis ac magis excitando cauſam adhuc preberet: à quo nos interim modis plane omnibus (quod in nobis quidem eſt) abhorremus. Continere me itaq; omnino à ſcribendo uolebam: ut ſi nihil aliud efficerem, ſerendi certe maioris inter nos diſsidij occaſiones omnes (noſtra ſaltem ex parte) amputarem. Sed & hic adeo mihi non ſucceſsit meum cõſilium, ut multo etiã infœlicius ceſserit, quàm ſi tibi initio mox reſpondiſſem, Tui enim inſolẽtiores ſilentio hoc meo facti (quos ego tamen mitiores omnino futuros eſſe ſperabam) triũphos tibi iam neſcio quos ante ipſum etiam congreſſum decernunt, nobisq; iactabundi inſultant, quaſi quod ad tua reſpondeamus, nihil omnino habere poſsimus, Tu uero non ſolum nomen iam meum traducis, qui tamen male de te meritus nunquàm mihi eſſe uideor: ſed miniſterium quoq; Eccleſiarum noſtrarum, atque ipſas etiam Eccleſias, grauiſsime & præter culpam omnem infamas. Doces nos ſeductores eſſe, qui noſtras Eccleſias neſcio qua tyrannide in fide atque obſeruatione

 eorum

eorum retineamus,quæ uerbo Dei appro-
bare haudquaquam poſsimus: uocas nos
idololatriæ Miniſtros ac Doctores, pro-
pterea quod infantes noſtros baptizemus
& baptizandos eſſe doceamus. Cœtum
item noſtrum ita conſpuis, ut nihil præ-
termittas, quod ad proſcindendum illum
omni conuiciorum genere, quoquomodo
pertineat. Breuiter, ſpolias nos omneis Ec-
cleſiæ titulo, & pro eiectis prorſus: ac de-
ploratis habes, quod doctrinã tuam (quam
refutare non queamus ſcilicet) non inte-
rim tamen recipiamus. Hæc uero, neq; abs
te expectaſſemus unquam, de quo nobis
multo quidem meliora pollicebamur: &
poſteaquam illa iam ſparſiſti, grauiora ſa-
nè eſſe iudicamus, quàm ut ad ea ſilere am-
plius, uel poſsimus omnino, uel etiam de-
beamus. Sunt enim eiuſmodi, ut ſine graui
impietatis nota ab homine Chriſtiano fer-
ri diſsimulariq; non poſsint. Proinde face-
re amplius non potui, quin ſilentium hoc
meum, iam tandem abrumperem: ut & Ec-
cleſiarum noſtrarum dignitati pro debito
officioq; meo non deeſſem, & doctrinam
item

item noſtram à maledictis tuis Verbi Diui-
ni autoritate uindicarem: quam tu clamo-
ribus quidem facile apud tuos inceſſere po
tes, cæterum Scripturæ autoritate (etiamſi
illã perpetuo iactes) impugnare uere nun-
quàm potes. Vitam meam accuſare malim
ipſemet, quàm excuſare apud Deum, præſer
tim certus mihi non defuturam eſſe illius
miſericordiã, cui interim gratias ago, quod
me ab his, quæ mihi notam aliquam in e-
ius Eccleſia inurere poſſent, clementer im-
munem hactenus ſeruarit, prolapſurum a-
lioqui in omne ſcelerum genus, niſi ipſe ſer
uaſſet. Quare hic tibi aliud nihil reſponde-
bo quàm quod Socrates cuidam ſe proſcin
denti reſpondiſſe fertur, niſi quod ego gra-
tuitæ Dei miſericordiæ id acceptum refero,
quod ille Philoſophiæ tribuebat. Et liben-
ter fateor me omnium hominum deplo-
ratiſsimum fuiſſe futurum, ſi non me bo-
nitas & uere Paterna Dei miſericordia tu-
taretur ac ſeruaret. Sed quod ad Doctri-
nam noſtram Eccleſiarumq; noſtrarum
dignitatem attinet, eam ſane me ita de-
fenſurum, per Dei gratiam confido ut

omnes intelligant, nullam te cauſam ha-
buiſſe, cur in noſtras Eccleſias earumq́;
Doctrinam ac miniſterium tam atrociter
inueherens. Reſpondebo tibi igitur, ſerius
quidem quàm par eſt, fateor, ſed non ſine
cauſa, ut iam dictum eſt: Et ſat cito alioqui
ſi ſat bene, quod aiunt. Bene autem reſpon
diſſe me exiſtimabo, non ſi maledicta pro
maledictis regeram, neq; item ſi te tuosq́;
cuiuſquàm inuidiæ exponam: ſed ſi me
Chriſti Domini gloriam (pro mea tenuita-
te) promouiſſe quoquomodo uideam, atq;
gradum etiam qualemcunque feciſſe ad
componendum Doctrinæ hoc diſsidium,
quo ita ſcinditur Chriſti Eccleſia, cuius e-
quidem maiorem multo, quàm noſtri ipſo
rum rationem habere (ſi ſumus Chriſtiani)
debemus. Neq; tibi perſuadeas uelim, nos,
tuis, tuorumue conuicijs ita commotos eſ-
ſe, ut non meminiſſe interim uelimus pati-
entiæ & manſuetudinis Chriſtianæ: Equi-
dem gratius feciſſes ac forte rectius etiam,
ſi quorum culpa nulla tenemur, ab ijs tibi
etiam temperaſſes: ſed etſi tibi hic tu unà
cum tuis nimium indulgere uoluiſti, nos
tamen

tamen nihil horum omnium (quatenus id modo fiat ſine Doctrinæ miniſterijq́; noſtri indignitate) meminiſſe prorſus uoluimus: parati uel iuſtam nominis noſtri iacturam facere, nedum, ut iniquam patienter ac modeſte ferre nolimus, tantum ut inducta Doctrinę concordia, unanimi conſenſu omnes Chriſti demum gloriam propagemus. Quin & hæc priuatim ſcribere ad te maluiſſem. Et facturus id eram omnino, ſi id Eccleſiarum noſtrarum dignitas, tam atrociter abs te læſa, permiſiſſet. Sed tu ipſe me plane ut tecum publice cogar agere coëgiſti. Si enim priuatim ad nos tua (quemadmodum te id facturum receperas) tranſmiſiſſes: priuatim tibi uiciſsim reſpondere etiam potuiſſemus. Nunc ita inter tuos ſparſiſti ea omnia, priuſquàm omnino ad nos perueniſſent: & poſtea etiam Eccleſiæ noſtræ Doctrinam, miniſterium, & omnem prorſus exiſtimationem ita traduxiſti, ut publicam omnino uiciſsim aduerſus te defenſionem flagitare uideantur. Iam & tui in cauſa ſunt etiam, ut me publice tecum agere oporteat: qui neſcio quo

conſilio(abs te enim profectum eſſe non ſuſpicamur)rumorem conſtãtiſsimum per Phriſiam occiduam & magnam Hollandiæ partem ſparſerunt, permiſſam tibi hic & tuis, in noſtris Eccleſijs tua omnia docendi libertatem, nobis deuictis ſcilicet,& nihil habentibus,quod tibi opponeremus. id porro cum non ad nos tantum,ſed ad Magiſtratum quoque noſtrum, ac totam denique Patriam hanc pertineat: non poteſt etiam niſi publica defenſione refutari. Quare ueniam mihi dabis, ſi per te & tuos adactus, publice tecum agam: multo ſane libentius priuatim acturus, ſi licuiſſet. Vehementer autem optarim, ita me tecum poſſe agere,ut neque tu,neque tui, modeſtiam merito deſiderare in me poſsitis: utq; omnes intelligant me nihil aliud quærere, quàm ut conſenſus Doctrinæ inter nos, iuxta Verbum Dei induci poſsit,ad Chriſti gloriam,cui nos ſoli hic ſeruire oportet. Id porro hac potiſſimum ratione fieri poſſe puto, ſi non regeſtis ullis in te tuosq; conuicijs, ad Doctrinæ ipſam mox controuerſiam deſcen-

damus,

damus, ac doctrinæ noſtræ pariter ac tuæ ſummam, primum in controuerſis capitibus, deinde uero illius teſtimonia, poſtremo autem teſtimoniorum interpretationes & pondus conferamus. Sic enim facile apparebit uter noſtrum ſolidiore fundamento nitatur: Et ſi Doctrinam noſtram uerbi Diuini autoritate comprobauerimus, res ipſa docebit nos præter omnem cauſam illius nomine traductos abs te eſſe, noſtramq́; omnium innocentiam approbabit. Priuſquam tamen rem ipſam aggrediamur, id abs te petimus: ne grauatim feras, ſi circa locorum ſcripturæ explicationem, ad Græcos potiſsimum fontes, quos ſane non temere Spiritus ſanctus omnis propemodum Apoſtolicæ doctrinæ Archetypon eſſe uoluit, recurramus: præſertim in inueſtiganda uocum ſignificatione, ex qua ſane colligi locorum ſententias oportet. Quo pacto enim ſcias ueram loci ſententiam, ſi propriam non habeas uerborum illius ſignificationem? ex quibus equidem non intellectis, multos paſsim errores natos eſſe uidemus.

Sic

Sic quidam Petrum, caput, ex ſaxo fecerunt Sic & alij ſpiritualem cultum apud Paulum, moderatum corporis exercitium eſſe putarunt, ſiue caſtigationē, & quæ innumera recenſeri hic poſſent. Deinde quoties loci pugnare inter ſeſe uidebuntur, ut diſcrimen habeamus inter locos qui proprie tractant aliquid, & qui aliud agentes eiuſdem rei etiam obiter meminerunt, utq; maius ſit locorum pondus, qui proprie aliquid tractant: alijq; ad illos referantur. Poſtremo ſi par eſſe pondus locorum pugnantium uideatur, ut illorum conciliatio ex mutua plurium locorum collatione petatur, eius modiq; illis interpretatio adhibeatur: quam Scripturis familiarem eſſe conſtet, à peregrinis uero, & quarum in Scripturis uſus non ſit ullus, interpretationibus abſtineamus. Hæc etſi mihi poſtea quoq;(ubi id commodum fuerit) repetenda adhuc erunt, præfari hic tamen paucis uolui, ut ſi illa urgeri ſuis poſtea locis uideas, ne ueluti re noua offendaris. Nihil autem iniqui me hic petere arbitror, quod mihi negari abs te poſsit: ſiquidem ſolam uerbi Diuini autoritatem

toritatem(quemadmodum te facturum eſ-
ſe credo)ſequi uelis. Et ſi has leges recipis,
tu ipſe comperies te in approbandis tuis
dogmatis parum ſolido fundamento niti,
etiamſi tibi inuictus ipſe uidearis. Erant
autem tria potiſsimum Religionis noſtræ
capita,de quibus inter nos non potuit con-
uenire. De Chriſti Domini incarnatione:
de Baptiſmo: & de Eccleſiaſtica, ad uerbi
miniſterium,uocatione.De his itaq; tecum
agemus, noſtramq; tibi doctrinam, quan-
tum Dominus permiſerit, inuicta uerbi il-
lius autoritate approbabimus. Sed quoni-
am & per ualetudinem meam parum alio-
qui firmam, & per negotiorum item mo-
lem abſoluere id mihi nunc totum non li-
cuit:atque alio demum uocatus certus eſſe
etiam non poſſem,quando mihi rurſus ad
cœptum opus redeundum eſſet:& non de-
eſſent preterea,qui hoc à me flagitarent,ut
quæ de Chriſti Domini incarnatione col-
legi,ne amplius premerem:etiamſi reliqua
nondum abſoluiſſem: propterea quod per
noſtrum ſilentium, tui, plurimos in tuis
dogmatis confirmēt,dum nos (ſi quid mo-
do

do haberemus) tibi iamdudum hauddu=
bie reſponſuros fuiſſe iactitant: & certiſ=
ſimam tibi (dum nos ſilemus) uictoriam
decernunt. Facile id mihi paſſus ſum per=
ſuaderi, ut repoſitis in aliud tempus reli=
quis illis capitibus, nempe de Baptiſmo,
& Eccleſiaſtica uocatione: noſtram tibi
doctrinam de Chriſti Domini incarnatio=
ne approbemus. Baptiſmi uero & uoca=
tionis Eccleſiaſticæ cauſam in aliud tem=
pus ſuſpendamus. Age igitur ad rem
ipſam iam tandem accedamus, & quæ de
incarnatione Chriſti inter nos contro=
uerſia ſit, exponamus. Omnis noſtra con=
trouerſia circa originem carnis Chriſti
uerſatur, iuxta quam homo eſſe uoluit,
cum ſit unus atque idem (iuxta diuini=
tatis ſuæ exiſtentiam) cum Patre & Spi=
ritu ſancto Deus, laudandus in ſæcula,
Amen. Non igitur hic quæritur, An
Chriſtus Dominus ſit ille Patris Dei uni=
ce dilectus, illiq; ὁμοούσιος Filius: hoc enim
extra controuerſiam omnes, uno ore cum
Petro Apoſtolo profitemur. Sed de na=
tura atque origine carnis ſuæ quæſtio
eſt,

eſt, ut certam humanitatis quoque ſuæ rationem habeamus: quemadmodum ueꝛ re Deum eſſe nouimus, dum illum Patri ὁμοούσιον eſſe fatemur. Quare & tu extra cauſam adferre uideris illa, in tua aduerꝛ ſus nos Epiſtola, quæ ad probandam uerbi æterni in Diuinis naturam, Patriſq́; Dei omnia per illud creantis, gubernanꝛ tis, ac reſtituentis prouidentiam, quæ taꝛ men tu ita urges, quaſi nos ea apud te impugnaſſemus, tuq́; illa aduerſum nos tuenda ſuſcepiſſes. De hoc ſane nulla unquam apud nos dubitatio erat: imo ueꝛ ro id nobis in cauſa etiam fuit, ut doꝛ ctrinam tuam de Chriſti Domini incarꝛ natione non reciperemus, quemadmoꝛ dum poſtea dicemus, tantumq́; abeſt ut ea impugnemus, ut in adiumentum quoꝛ que illa cauſæ noſtræ, ueluti per te iam conceſſa, accipiamus. Cæterum ut inꝛ tra certos fines noſtra concludatur diſpuꝛ tatio, id ſolum hic agendum nobis eſt, ut de origine ac natura carnis Chriſti diſꝛ ſeramus, quæ uero huc non pertinent,

non

non temere etiam admiſceamus. Hic igi-tur nos docemus Chriſtum Dominum car nem è matris ſuæ ſubſtantia ſumpſiſſe, ut quemadmodum eiuſdem eſt cum Patre ſuo ſubſtantiæ ante ſæcula genitus, ita e-iuſdem ſit etiam cum matre(& proinde no biſcum quoq;)ſubſtantiæ homo in ſæculo natus. Neque interim duos Chriſtos faci-mus(quemadmodum tu parum equidem Chriſtiane de Chriſto loqueris) ſed unum atq; eundem Chriſtum,Deum pariter atq; hominem eſſe fatemur, id uero non com-mixtione ulla Diuinę cum humana ſubſtã-tiæ, ſed admirabili quadam in una ea-demq; perſona coniunctione, quæ tamen Spiritu ſancto autore facta ſit, non com-mutatione Diuinitatis in carnem (quem-admodum tu ſomnias) ſed aſſumptione humanitatis in Deum, quemadmodum A-thanaſius docet. Hæc nos inquam de natu-ra ac origine carnis Chriſti. Tu uero uide-ri quidem uis Chriſto Domino & Diuini-tatem ſimul & humanitatem tribuere: ſed ita illi id utrunq; interim tribuis,ut utrun-quę ei adimere potius uelle uidearis. Do-

ces

ces enim uerbum illud, quod eſt Deus eiuſdem cũ Patre exiſtentiæ, quodq́; olim Spiritus erat, in uirginis demum utero ex Spiritu ſancto factum eſſe carnem, deſijſſeq́; eſſe quod erat, nempe Spiritum, et ueluti commutatione quadam cœpiſſe eſſe quod non erat, carnem, in qua demum & paſſum ſit pro nobis, & mortuum, & ſub peccatum condemnatum, fateriſq́; Chriſtum eſſe *Deum*, ſed mutabilem, & mortalem, ac rurſum fateris eſſe homin[illegible] ſine noſtra carne qui ſumus homines, quaſi uero aut *Deus* natura eſſe poſsit mutabilis, aut homo ſit, qui carnę humana careat. Hæc igitur inter nos eſt controuerſia. Nos (ut ueram Chriſto Domino *Diuinitatem* iuxta ac humanitatẽ aſſeramus) dicimus, Verbum illud adorandum, quod natura ab æterno & in æternum eſt Deus, & proinde Spiritus etiam: eſſe etiamnum quod erat, ſed ita iam nobis in Chriſto Domino coniunctum, poſteaquàm carnem in ſe noſtrã aſſumpſit, ut ſit uere quod dicitur Emanuel, hoc eſt, nobiſcum *Deus*. Tu uero doces Verbum quod olim Spiritus erat commu-

tatione quadam factum eſſe carnem, eã ue-
ro nõ noſtram, ſed è Spiritu ſancto concep
tam & deductam. interim uero tibi ipſe nõ
conſtas, ſed neſcio quid de promiſſione
imaginaris, & rem ita omnem implicas, ut
incertum ſit, ad uterum ne matris, an uero
ad uerbum promiſſionẽ referri uelis. Hoc
igitur primo excutiendum nobis erit, & ui-
dendum utri hic à uero aberremus, Ordie
mur autem ab eo quod utrique citra con-
trouerſiam fatemur. Verbum eſſe *Deũ*, ac
primum noſtra confirmabimus, deinde ue
ro ad tuorum confutationẽ deſcendemus.
In hoc autem conſiſtet ſumma noſtræ con
firmationis, ut doceamus nulla id commu-
tatione fieri potuiſſe, ut uerbum quod erat
Spiritus, fieret caro: deinde adferamus teſti
monia, Verbum carnẽ factum eſſe aſſump
ta noſtra in ſe natura. Iam uero in confeſ
ſo id eſt, Verbum quod caro factum eſt fu
iſſe ab æterno Deum, neque te hic a nobis
diſſentire puto: Quod ſi uere Deus erat, eiuſ
dem cum Patre exiſtentiæ hauddubie erat.
Deus enim ipſemet apertiſſime per prophe
tã ſuum teſtatur Extra ſe nõ eſſe ullũ. De-

um. Et

um. Et loquitur illic de tota Diuinitatis exi-
ſtētia ut quidquid omnino eſt uere Deus, id
totū unius atque eiuſdem exiſtentiæ eſſe in
telligamus. unde & nos unum atque eun-
dem Deum in tribus perſonis adoramus.
Quare ſi Verbum illud quod caro factum
eſt, uere & ex animo fateris eſſe Deū, nega
re certe non poteris, illud unius atque eius-
dem cum Patre exiſtentiæ eſſe oportere.
Aut ſi id neges, ne Deū quidē eſſe fateri po-
teris (quidquid omnino hic ſomnies) quum
Patri ὁμοούσιος non ſit. neque enim mentitur
Deus, qui id de ſe ipſo teſtatur. Porro Dei
exiſtentiam nobis Scriptura multis locis
ob oculos ponit, quatenus à noſtra infirmi
tate apprehēdi poteſt. docet illū eſſe Spiritū
et proinde Spiritu quoque adorari oporte
re: Deus ſpiritus eſt inquit Chriſtus. Docet
eſſe immutabilem, non quod ad exiſten-
tiam modo, ſed quod ad uoluntatem quo
que attinet: Ego ſum inquit Deus & nō mu
tor. Docet præterea eſſe ſanctū: Sancti eri
tis, inquit, quia ego ſanctus ſum. Docet eſſe
& æternū. Dominus in æternū permanet.
Si igitur tu uerbū illud ſacroſanctū agnoſ

cis eſſe uerum Deum: illud cōcedas neceſſe eſt, ut Spiritus fuerit priuſquàm caro fieret, ut fuerit immutabilis, ſanctꝰ & æternꝰ, quādoquidē extra hunc talem & unū Deū non eſt ullus amplius Deus. Quod ſi uerbū Spiritus erat, et quidem immutabilis, qui fieri id potuit, ut in carnem mutata ſua exiſtentia tranſiret? Si ſanctus, quomodo ſub peccatum in Patris iudicio condemnatur? Si æternus, quo pacto moritur? Quo magis igitur nobis aſſentiris uerbum uere eſſe Deum, hoc magis ipſemet pugnas aduerſus tuā doctrinā de Chriſti Domini incarnatione, dum uerbū illud quod Deus eſt, facere conaris mutabile, condemnationi obnoxium, & mortale, quorū equidem nihil in id quod uere Deus eſt, cadere ullo modo poteſt. Nec eſt quod nos hic rationis noſtræ iudicio niti cauilleris. Os Dei loquutum eſt de ſua ipſius exiſtentia quæ recenſui. Quare hoc tibi ipſi faciendum hic eſſet, quod à nobis toties fieri poſtulas, hoc eſt, ut des gloriam Deo: atq; de illo ita plane ſentias, quemadmodum ſe ipſemet nobis uerbi ſui teſtimonio patefecit, fruſtra autē quæ dixi

ad patris

ad Patris duntaxat perſonam referas: abſo lute de *D*eo dicta eſſe hæc omnia legimus, ut ſub Dei nomine id totũ quod *D*eus eſt in telligamus: neq; extra hanc illius exiſtentiã ullũ nobis aliũ Deũ ſomniemus, qui quidẽ uere ſit Deus. Iã & illud quod huius noſtræ cõtrouerſiæ præcipuũ caput eſt Paulus aperte diſcutit: Nos dicim⁹ Verbũ poſt carnẽ noſtrã è matre uirgine aſſumptã (quod quidẽ ad diuinã naturam ſuam attinet) ſpiritũ etiamnũ eſſe: tu uero doces in matris uirginis utero e ſpiritu (cõmutatione quadã) factum eſſe carnem, neq; aliud eſſe ais Chriſtum in carne, quàm uerbum incarnatũ, quod olim ſpiritus erat. Hic igitur Paulũ iudicem audiamus. Is uero Chriſtũ ſpiritum appellat, nimirum uerbi naturam in illo intuẽs, nos ad imaginẽ ſuã uirtute ſua transformãtẽ, *D*ominus (inquit) ſpiritus eſt. Quod ſi uerbum in carnem tranſijt, quo pacto Chriſtus à Paulo uocatur Spiritus? Aut ſi etiam num Spiritus eſt, quo pacto conſtare poterit tua de illius incarnatione doctrina? Nos igitur *D*ei ipſius uocem ſequuti, ſequuti & Pauli doctrinam, neque factum eſſe, neque

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

fieri potuiſſe docemus,ut uerbũ illud quod Deus eſt,ulla unquã cõmutatione factum ſit caro. Locum Ioannis illum (Verbum caro factum eſt) poſtea expendemus, qui nullam nobis cõmmutationis neceſſitatem imponit. Nunc quod cœpimus proſequemur, hoc eſt, quonam modo Verbum factum ſit caro, ſine ulla Diuinæ ſuæ exiſtentiæ commutatione. Id uero nobis pulcherrime exponit Paulus, etiam ſi tu uerba illius inuertere conaris. Chriſtus (inquit) cum in forma dei eſſet non rapinam arbitratus eſt ut eſſet æqualis Deo, ſed ſemetipſum inaniuit forma ſerui ſumpta. Audimus ecce incarnationis modum. ſemetipſum inaniuit (inquit) FORMA SERVI SVMPTA. quid (obſecro) clarius dici poteſt? Dubiũ ſane nõ eſt inaniẽdi uoce deſignari hic myſteriũ Dominicæ incarnationis. Eſtque huiusmodi Paulina argumentatio: Nos debere erga nos inuicem ita affectos eſſe quemadmodum Chriſtum Dominũ erga nos affectum fuiſſe uidemus. Non eſſe nobis ſpectãda que noſtra ſunt, ſed quæ aliorũ. Reſque proximi noſtris rebus anteponẽdas ſemper

eſſe imo

eſſe,imo uero etiãſi quid forte in nobis quã in alijs præſtantius uideamus,infirmitatem nobis tamem aliorum magis intuẽdam, quam donorum noſtrorum excellentiam. atque adeo hanc diſſimulandam potius, illam uero quodammodo induendam, ut eos qui imbecilles ſunt,ad noſtrorum etiam donorum communionem iſtiusmodi diſſimulatione perducamus. Quandoquidem & Chriſtus Dominus noſtra magis quam ſua ſpectare uoluit, & maiorem ſe habere declarauit noſtræ miſeriæ,quam diuinæ ſuæ ipſius excellentiæ rationem. Cumque Deus ac Dominus eſſet omnium,diſſimulata interim ea Dei forma, hoc eſt, ineffabili illo diuini ſplendoris ſui aſpectu, quo ſe omnis gloriæ Dominum ab æterno in ſinu Patris ſui eſſe declarauit:& aſſumpta in noſtrã gratiam ſerui forma, hoc eſt, humili carnis noſtræ aſpectu, noſtri ſimilis eſſe uoluit, ut nos ſui ſimiles redderet, aſſumptaque in ſe carne noſtra omnẽ ſimul noſtram infirmitatem induit,ut nobis ſuam impertiret gloriam, quam à Patre ſuo cæleſti factus homo accepit. Iam ſi propo-

ſito Chriſti *Domini* exemplo hortatur nos Paulus ad aſſimulandã proximi infirmita tẽ,quo illũ lucrifaciamus,certe in propoſi= to exẽplo impleri id oportuit, ad cuius imi tationẽ prouocamur,alioqui fruſtra id exẽ plũ Paulus propoſuiſſet,in quo id præſtitũ nõ fuiſſet,ad cuius nos imitationẽ adhorta tur. Perſpicuũ eſt igitur ex hac Pauli argu= mẽtatione,Chriſtũ Dominũ,noſtræ,& nõ alterius ullius carnis infirmitatẽ in ſua in carnatione induiſſe, nedũ ut cõmutatione ulla prioris exiſtẽtiæ factus ſit caro,præſer= tim quæ noſtra omnino nõ eſſet. Neque eſt quod hic arguteris in formæ & inaniẽdi uo cibus: quod enim ad formæ uocem attinet, dubiũ nõ eſt eodẽ illam modo accipi utrobi que oportere: hoc eſt, & in *Dei*, & in ſerui cõſideratione,neq; altero loco aliter poſſe accipi,quàm ut primo illã loco poſitã eſſe uidemus,ſiquidẽ uerba uerbis debeãt reſpõ dere. Perſpicuũ eſt autẽ in Dei conſideratio ne,formæ uocẽ accipi nõ poſſe pro externa duntaxat ſimilitudine(hoc nanq; eſſet Chri ſtũ Dominũ *Diuina* ſua exiſtẽtia uelle exue re)Proinde ne in ſerui quidẽ conſideratione ad eum

ad eũ modũ accipi etiã poteſt. Neque obſcurum eſt quid apud græcos ſignificet μορφὴ: nempe non externam illam dumtaxat ſimilitudinem, qua alij alijs ſimiles ſumus (hæc enim ab illis ὁμοιότης uocatur) ſed ſpeciem ipſam, ſiue characterem aut aſpectum, quem mox rurſũ χῆμα appellat: hoc eſt, effigiẽ quãdam, ſeu figurã. Cum igitur in Dei conſideratione μορφὴ, ſiue forma, non tam externã ut dixi ſimilitudinem ullã, quã ipſam ſpeciem, aſpectũ, figuram, effigiem, ac characterem Dei ſignificet: hoc eſt, illud ipſum, per quod Deus cognoſcitur eſſe Deus: Sane in ſerui etiam conſideratione aliter accipi non poteſt, quã pro ipſa ſeruitutis noſtræ ſpecie, aſpectu, figura, effigie, ſiue charactere: hoc eſt, pro eoipſo, per quod ſeruus (nimirũ homo) cognoſcitur eſſe ſeruus. Porro Antitheſis ipſa formarũ à Paulo propoſita nos docet, ut quemadmodũ id ipſum, per quod *D*eus cognoſcitur eſſe *D*eus, aliud nihil eſt, quàm immenſa illius potentia, & ſplendor inacceſſæ lucis ſuæ ac gloriæ: ita id ipſum etiam per quod ſeruus cognoſcitur eſſe ſeru⁹, nihil aliud eſſe intelligamus, quã carnẽ hu-

manitatis noſtrę,ſub peccati ſeruitutem per Parentis noſtri inobedientiam uenundatam. Sic tamē ut carnē noſtram illū aſſumpſiſſe intelligamus,nonautem carnis noſtræ ſeruitutem:Hoc enim eſt quod Paulus ait, Dominum,formam ſerui,non autem ſeruitutem ipſam aſſumpſiſſe. Exponit autem Paulus ipſe carnis noſtræ in nobis ſeruitutem dum ait.Video aliam legem in membris meis,captiuum me reddentem legi peccati,quæ eſt in membris meis. Eam igitur humanitatis noſtrę carnem,in cuius membris ſeruitus noſtra omnis ita hæret,ut non abs re forma ſeu character illius dicatur: Eam inquam Paulus à Domino aſſumptā eſſe docet,ut nos ab hac ipſa illi adnata ſeruitute, aut potius noxa illius, merito ſuo liberaret:ac fact⁹Emmamuel,in nobis uere iuxta Ioannem, hoc eſt in carne noſtra habitaret.Inaniendi uocem ita tu quidem accipis, ut intelligas inaniſſe,aliud nihil eſſe, quam priorem exiſtentiam prorſus deſeruiſſe. Atque magnum hic momentum in ea uoce (ita interpretata)ponis:quaſi hoc uerbo Paulus ſignificare uoluerit Chriſtum

depoſita

depoſita priore exiſtentia in alteram tran ſiſſe:hoc eſt,e uerbo quod Spiritus erat fac tũ eſſe carnẽ.Ita enim reddis hoc uerbũ inaniit ſeſe, Hy is vā ſick ſelueſt wthgegaen. Vt uidearis docere, Filiũ Dei deſijſſe eſſe ꝙ erat,nempe ſpiritũ:& cœpiſſe eſſe quod nõ erat,nẽpe carnẽ.At uero ſubſequẽtia Pauli eodem ipſo loco uerba & tota illius argumentatio manifeſte docent, hanc uocem aliter quam tu interpretaris accipi oportere. Quemadmodum enim in ferenda proximi infirmitate (ad quod nos eo loco Paulus propoſito hoc Chriſti Domini exemplo hortatur) nõ requiritur, ut dona ſi que cęteris prętantiora habemus omnino deponamus:ſed ut illis diſſimulatis ad proximi nos infirmitatem ita attemperemus, ut ipſe intelligat eam nobis communem ſecũ eſſe: cogitetque ſe participem poſſe eſſe etiam eorum donorum omniũ,quæ antea in nobis agnoſcebat,poſteaquam uidet,nobis eandem infirmitatem ſecum una cõmunem eſſe per noſtram illam aſſimulationẽ. Ita cum huc ſpectet tota Paulina eo loco argumentatio, doceri ſane non poteſt Paulũ

per hoc

per hoc inaniendi uerbum quidquam omnino de deſerenda, deponendaue priore uerbi in Chriſto exiſtentia ſignificare uoluiſſe, quandoquidem ſibi neque cohæreret neque reſponderet etiam ipſamet argumentatio, in qua, quod in propoſito ad imitandū exemplo imprimis urgetur, id demum in ipſa exempli imitationē excluderetur. Cum igitur non hoc à nobis exigat Paulus eo loco in propoſiti nobis Chriſti exempli imiratione, ut dona (ſiqua peculiaria habemus) in ferenda proxmi noſtri infirmitate prorſus deponamus: ſed potius ut illis diſſimulatis infirmitatem illius aſſimulemus: Sane neque propoſito Chriſti Domini exēplo aliud intelligi uoluit per inaniēdi uerbum, quā ſplendoris Diuini uoluntariam diſſimulationem, noſtræque ſeruitutis in carne noſtra aſſimulationem. Sed & Paulus ipſe apertius mox declarat, quidnā uerbo hoc inaniēdi uoluerit deſignare, quod enim μεταφορικῶς dixerat ſemetipſum inanijt id mox ſimpliciter ita repetit, ſemetipſum humiliauit: ut uel ex ipſiuſmet Pauli uerbis manifeſte appareat inanitionem hoc loco

idem eſſe,

idem eſſe, quod humiliationem: quæ quidem conſtiterit non ulla prioris exiſtentiæ depoſitione(quēadmodum id ex ipſa Pauli na argumētatione demonſtratum eſt)ſed diſſimulatione Diuini ſplendoris ſui,& ſeruitutis noſtræ (per aſſumptā carnē noſtrā) aſſimulatione. Vidésigitur fruſtra te uerbo hoc inaniendi niti, ad doctrinę tuę confirmationem,Vt interim illud quoq; taceam, quod Dominus ipſe tuæ hic interpretationi reclamat,teſtatur enim ipſemet, ſe non ita ſemetipſum inaniſſe ſumpta in ſe forma noſtræ ſeruitutis,ut formam Dei prorſus depoſuerit deſerueritue, quod quidem fieri oportuiſſet,ſi per prioris formæ deſertionem noſtram formam aſſumpſiſſet, nā & in cælis ſe interea fuiſſe docet,cum hic in terris nobiſcum ageret: Et faciem ſuam ut ſolem, ueſtesque itē ſuas ut niuem ſplendere facit. Quid uero,dū ægrotos ſanat,mortuos ſuſcitat,&(quod ſoli deo eſt propriū) uerbo peccata condonat:An & tum quoq; ſe ita inanijt,ut nullā prorſus Dei formam reliquam apud ſe haberet? Perſpicuum eſt igitur hoc Pauli loco & formam ſerui quā

Filius

filius Dei aſſumpſit aliud nõ eſſe,quam car nem humanitatis noſtræ:que eſtipſiſſimus character forma ac ſpecies noſtræ ſeruitu- tis: & inanitionẽ idem plane eſſe,quod hu miliationẽ,neque poſſe doctrinam tuã cum Pauli doctrina hoc loco conſiſtere,qui non recte germanice redditus (quod quidẽ ad uerbũ inaniẽdi attinet)errori forte tuoocca ſionem dedit. Habemus ergo ex hoc Pauli loco,Verbum illud adorandum (quod eſt ab æterno & inæternum Deus)factum eſſe hominem non ulla commutatione prioris ſuæ exiſtentiæ,neque item prioris formæ ſuæ deſertione:ſed aſſumptione carnis noſ- træ per uoluntariam ipſius humiliationẽ. Hunc porro humiliationis Dominicæ mo dum quo ſeruitutis noſtræ formã in ſe ille recepit pulcherrime nobis deſcribit idem Paulus,in Epiſtola ad Hebreos capite ij. Simulque & Diuini in hac parte conſilij ra tionem exponit. Quod uidelicet Pater De us filium ſuum honorare uoluerit,dato illi iuxta prouidentiamſuam regno,quod mul tis filijs in gloriam (merito ſuo) adductis conſtaret. Quo pacto enim Rex eſſet, aut

quibus

quibus imperaret, ſi nullos regni ſui ciues ac miniſtros haberet? Porro cũ id Diuina poſceret iuſticia, ut quod per carnẽ noſtrã in lumbis Adæ cõcluſam promerueramus, id ipſum in eadem carne noſtra etiã dependeretur: nos uero id prœſtare non poſſemus, Et tamẽ in hoc conditi à Deo eſſemus, ut in gloriam regni nihilominus adducere mur, Aequũ hoc hauddubie fuiſſe, ut is propter quem ſunt omnia & per quẽ ſunt omnia Deus, Diuinæ hic ſuæ ipſe iuſtitiæ ſatis faceret per ſuam bonitatem ac miſericordiam: ac donato nobis unigenito filio ſuo ut Princeps ſalutis noſtræ eſſet, perfectũ illũ per eas ipſas quas nos commerueramus afflictiones in carne noſtra redderet, quo & nos per ipſum perfecti ſimul redderemur, quatenus tantũ beneficiũ nõ contemneremus, nimirum perſoluto iam in carne noſtra eo, quod alias debebamus: per carnis noſtræ communionem. Iam ut hoc filius præſtaret quod nulla alioqui creatura alia præſtare poterat, nẽpe ut ſalutis noſtræ Prĩceps eſſet, noſque ad regni ſui gloriam adduceret: Emmanuelem ſe eſſe declarauit,

& poſteaquam nos carne& ſanguine cõſta rem⁹, atque adeo per hæc(in Ada)peçcaſſe mus etiã:particeps & ipſe factus eſt eorun dem ipſorũ ut mori poſſet, ac per mortem (ueluti fidelis Pontifex) tyrannidem eius aboleret, qui mortis imperium in carne no ſtrahabebat poſteaquã eam nihil ipſe com meritus, & iuxta alterã naturam ſuam im mortalis noſtra duntaxat cauſa pertuliſſet. Verba Pauli (quod quidẽ ad aſſumptæ ſer uilis formæ modũ attinet)ſic habẽt, Poſtea quàm igitur pueri cõmunionẽ habẽt CAR NIS & ſãguinis:Et ipſe quoq; PARTICEPS SIMILITER FACTVS EST EORVNDEM IPSORVM, VT PER MORTEM ceſſare faceret, ſiue aboleret eũ qui mortis habebat impe riũ et ce. Hic uero tu agnoſcis quidẽ ęa Pau li uerba, & fateris, filiũ Dei communicaſſe carni & ſanguini: Cæterum eam carnem cui is commnnicaſſet negas eſſe noſtram. At uero Paulus id agit potiſſimum hoc lo co, ut doceat, filium *Dei* noſtræ & nulliusal terius carnis participem factum eſſe. Atque agit hoc ſane & uerbis ita dilucidis,& argu mentatione ita urgẽti:ut neque tibi neque

cuiquam

cuiquam,ullum hic prorſus ſuffugium per‑mittat. Argumentatio Paulina talis eſt. Adduci pueri ad gloriam Regni cœleſtis debebant,ut Filius Dei regnum in illis ſuũ haberet,quo ipſum Pater ab æternoiuxta ſuã prouidentiam honorarat:Id uero cum fieri non poſſet,niſi abolita prius Diaboli tyrannide, qui in pueros illos,hoc eſt,in nos omneis (per decretum Dei)mortis imperium habebat:Atq; hæc ipſa Diaboli Tyrannis, aboleri nullo alio modo poſſet,niſi perſo‑luto in eadem carne, eo, quod iam noſtro in Ada peccato ſemel fuerat conſtitutum: nempe morte (impleri enim oportebat de‑cretum æterni Dei)Vt igitur ea ipſa Diaboli tyrannis uere aboleri in carne noſtra poſſet,Filius ecce Dei, qui ſolus efficere id po‑tuit,eius ipſius carnis particeps eſſe uoluit, quæ & peccato (quatenus eſt tentatus) & morti etiam obnoxia eſſet, hoc eſt, noſtræ (neq; enim eſt alia præter noſtram caro ulla peccato ac morti obnoxia, quæ quidem ad gloriã interim adduci adhuc debeat) ut perſoluto in ea peccati noſtri ſtipendio, à Diaboli illam Tyrannide liberaret. Atque

C ita nos

ita nos demum(impleta in nobis per natu-
ræ cõmunionem. Patris ſui iuſticia) ad Re-
gni ſui gloriam euocaret. Hęc eſt (inquam)
Paulina Argumentatio, qua equidem pla-
num fit, Filium *Dei* noſtræ non alterius ul
lius carnis participem factum eſſe. Cũ enim
ait, *Dominum* ideo carnis & ſanguinis par
ticipem factum eſſe, ut per mortem, Diabo
li Tyrãnidem aboleret, id ſimul docet etiã,
illum non alterius ullius carnis participem
factum eſſe, quàm quæ & peccato (ut tenta
retur) & morti ſimul obnoxia eſſet. Ea por
ro noſtra eſt, quæ ſola per peccatum morti
obnoxia eſſe cœpit. Alioqui ne morti qui-
dem obnoxiũ eſſe poteſt quod peccato ob-
noxiũ nõ eſt. eſt enim nihil aliud mors quã
peccati ſtipẽdium: ac peccatum rurſus mor
tis aculeus: Et alia caro nulla eſt præter no
ſtram, quæ quidem (ſed ſub ſpe gloriæ in-
terim) & morti ſit obnoxia & peccato. Con
ſtat igitur ex hac Pauli Argumentatione,
Filium *Dei*, noſtræ & nõ alterius ullius car-
nis participem factũ eſſe, atq; hac ratione
formam noſtræ ſeruitutis aſſumpſiſſe. Iam
& uerbis ipſis Paulinis nihil clarius eſſe po-
teſt.

teſt. Ait Filium Dei participem factum eſſe carnis & ſanguinis: Extare igitur pri⁹ oportuit eam carnẽ cuius particeps eſſe debebat. Quo pacto enim participaremus ijs, quæ nuſquã extarent? Deinde participare non poſſumus niſi cum alijs, quod enim ſoli obtinemus, eius ſane partẽ habere nõ dicimur: ſed Domini ac poſſeſſores totius appellamur. Igitur cum Paulus teſtatur, Filiũ Dei, participẽ factũ eſſe carnis & ſanguinis, docet ſimul, ipſum, non aliã ſane carnem ullã aſſumpſiſſe, quàm eã, quę & antea iam extitiſſet, & alijs etiam cõmunis præterea eſſet. Participem enim fieri alicuius rei aliud nihil eſt, quàm uenire in eius cõmunionem. id plane nobis ſignificat uox græca μετέχειν. hoc eſt, cũ alijs ſimul habere. Quo quidem uerbo hic uſus eſt Paulus, ut doceret, Filiũ Dei, non ullũ aliud genus carnis (ſibi uidelicet ſoli propriũ) aſſumpſiſſe, ſed in communionem ſeu participationẽ ueniſſe eius carnis (nimirũ humanæ) quę & antea multo extabat, & alijs etiã cõmunis erat. Nulla autẽ alia caro extabat præter noſtrã (ut dictũ eſt) ad quam equidẽ & ſi peccato ac morti

ſubiectam, promiſſiones interim uitæ æter næ(Chriſtum intuentes)pertinerent. Huius igitur & nullius alterius carnis Filium *Dei* participem factum eſſe conſtat, cum certum ſit eum noſtra cauſa egiſſe quicquid egit. Quid quod ne id quidẽ ocioſum eſt quod ait: SIMILITER illum participem factũ eſſe carnis & ſanguninis: hoc eſt, ad eundẽ modum: nempe per conceptionem et natiuitatem naturalem, præterquam quod ſine Patre homine eſt homo, quemadmodum & ſine *matre* æternus eſt ac immortalis Deus. refertur enim participatio carnis in Chriſto hac uoce SIMILITER, ad puerorum naturam, qui & ipſi carnis & ſanguinis communionem habebant, ut & hinc appareat, Filium Dei, licet ſine Patris hominis miniſterio (id enim diſerte ab angelo & uirgine ipſa *matre* (docemur non alio tamen ullo modo participaſſe carni & ſanguini (quod quidem ad matris perſonam attinet, in qua nihil exceptum legimus:(quã illis pueri antea communicaſſent: nedum ut ullo e cælo, uel undecunque aliunde, quàm e matris ſubſtantia carnem Chriſti

Domini

Domini deductã eſſe putemus. Sed omnẽ prorſus dubitationẽ tollunt reciprocæ uoces additæ (EORVNDEM IPSORVM) Quæ enim reliqua dubitatio eſſe poteſt, Filium Dei, noſtrę & nullius alterius carnis: noſtri item & nullius alterius ſanguinis participẽ factum eſſe, cum ipſemet Dei Spiritus per os Pauli teſtetur, illum participem factum eſſe, non equidem alterius ullius, ſiue e cælo, ſiue uſpiam aliunde deſumptæ carnis, neque alterius item ullius ſanguinis, ſed EORVNDEM IPSORVM, quorum uidelicet pueri illi (ſub quorum nomine nos deſignamur) participes prius fuiſſent? Hoc ſane nobis indicat additus articulus τῶν ἀυτῶν, ut de alia quacunque carne alioue item ullo ſanguine imaginari non poſſimus. Manifeſtũ eſt igitur ex hoc Pauli loco, Filiũ Dei, non commutatione ulla, deſertioneue prioris ſuæ exiſtentiæ, ſed ipſa carnis noſtrę participatione, formam ſerui aſſumpſiſſe, neque uel deſiſſe eſſe quod prius erat, uel priorem formam ſuam deſeruiſſe: ſed eſſe & nunc quod prius erat, & formam priorem ſuam (tantiſper dum in terris

ris uerſaretur) carne humanitatis noſtræ contexiſſe. Neque uero hic urgebo uerba illa Pauli, quibus & eũ qui ſanctificat, & qui ſanctificatur, ex uno omneis eſſe docet: donabimusque tibi ut ad *Deũ* illa (quẽadmodũ uis) non autẽ ad Adamũ referas: etiamſi ipſa Pauli oratio aliud poſcere uideať. Certe uerba hæc eludere nullis unquàm cauillis poteris, quibus Paulus de puerorũ, hoc eſt, de noſtra carne, deque noſtro ſanguine præfatus: filiũ Dei, EORVNDEM IPSORVM idq; SIMILITER, PARTICIPEM FACTVM ESSE expreſſe teſtatur. Iã & illud fruſtra nobis eripere conaris, quod mox de aſſumpto ſemine Abrahæ ſequitur. Ais enim aſſumẽdi uerbo deſignari hic, non naturæ participationem ullã ſed in gratiã acceptationẽ, ut aſſumpſiſſe hoc loco (te quidem interprete) nihil aliud ſit quàm in gratiã recepiſſe. neque aliud hic doceri à Paulo, quàm quod filius *Dei*, non Angelos ullos, ſed Abrahæ duntaxat ſemen in gratiam receperit. At uero totus Pauli ſermo uerſatur hic circa aſſimiliationem filij *Dei* ad imaginem noſtræ ſeruitutis, quæ quidem conſtat carnis noſtræ

noſtræ participatione,non autem de noſtrâ acceptatione diſputat. Quare perſpicuum eſt uerbum aſſumendi hic non tam ad acceptationem(ut tu uis)ſed ad eandem potius de qua toto propemodum hoc capite agitur ὁμοίωσιν &proinde ad participationē quoque pertinere. Deinde cum extra controuerſiam ſit,idem uerbum,apud eundem Paulum,in eodem argumento,ad eandem noſtræ ſeruitutis aſſimiliationem referri: dum formam ſerui à filio Dei aſſumptam eſſe docet: multo hic euidentius apparet nō alio illud referri poſſe quam ad eandem eiuſdem filij *Dei* nobiſcum μετοχήν,propterea quod addita particula ἐπὶ(quæ ſuum in compoſitionibus pondus habere ſemper ſolet)ocioſa uideri non debet. *Si* enim ſimplex uerbum λαμβάνω hanc apud Paulum (in eodē ut dixi argumento)obtinet ſignificationem,ut alio referri non poſſit quam ad ſeruilis formę participationem : multo magis eam ſignificationem obtinebit hic etiam ἐπιλαμβάνω : quod equidem non aſſumerę modo , ſed proprie etiam ſuperaſſumere ſignificat, ſi naturam additæ

compoſitiuæ particulæ obſeruemus. Scio uero te hic grauatim id laturum eſſe, quod te ad græcarum uocũ ſignificationẽ reuocare ita coner. Sed mihi nõ tanti hic faciendũ eſt tuum iudicium, quãti Spiritus ſancti nõ inane alioqui conſiliũ, qui poſteaquã doctrinæ Euangelicæ atq; Apoſtolicæ Archetypon eſſe uoluit linguam græcam: noſtri nos etiam officij eſſe putamus, ut germanum illius intellectum e fontibus potius, quàm e riuulis iuxta doni noſtri menſuram petamus. Vt interim taceam non eſſe decorum Chriſtiano doctori, qualis tu haberi uis, non ſolùm ignorare Archetypa Euangelicæ atque Apoſtolicæ doctrinæ, ſed ea contemnere quodammodo etiam, dum neque tu ipſe in illis uerſaris, & illorũ teſtimonia non magnopere moraris. Qua ſi uero contemptus hic non in ipſum etiam Spiritum Sanctum deriuetur, linguarum in Eccleſia & earum cognitionis autorem, quem tu interim ita tibi uſurpas, ut ſolus fidelis ſcripturę interpres uideri uelis. Sed ad inſtitutũ. Satis apparet ex ijs quæ diximus aſſumendi uerbum, hoc Pauli loco, oportere re

tere re

tere referri ad aſſimulationem Filij Dei ad nos,non aũt ad tuam acceptationem. Iam uero tuis ipſius armis tecum agemus, & donabimus tibi ueram eſſe tuam hic in uerbo aſſumendi interpretationem:etiamſi clariſſimum ſit illam conſiſtere nullo modo poſſe,nõ quod ſit impia,nihil enim habet alienum à Chriſtiana regula: ſed quod ad eum Pauli locum nullo modo pertineat. Age uero,accipiatur hic aſſumpſiſſe,pro, in gratiam recepiſſe: quid tum poſtea?num ideo falſum erit,quod Paulus docet de carnis & ſanguinis noſtri in Chriſto participatione? imo uero hac tua interpretatione confirmabitur doctrina noſtra de incarnatiõe Chriſti. Illud enim ex hoc Pauli loco efficietur iuxta tuam ipſius interpretationem:Filium Dei oportuiſſe fieri fratribus ſimilem carnis ipſorũ participatione, poſteaquã illos, non aũt Angelos in gratiam recepit. Eritq; Pauli Argumentum huiuſmodi, ſumptum ab æterna ac immutabili iuſticia Dei, & fidelitate Sacerdotij Chriſti, quem Paulus non miſericordem ſolũ, ſed fidelem quoq; Pontificem appellat. Filius Dei homines

non Angelos in gratiam recepit: Et hi reci pi non poterant niſi abolita *Diaboli* in illos tyrannide, idque per mortem, quæ carni noſtræ in pœnã peccati conſtituta erat. Poſteaquàm igitur ſemen Abrahę aſſumpſit, hoc eſt in gratiam recepit: debuit ſane fratribus PER OMNIA ſimilis reddi, ut ſe non ſolum miſericordem, ſed fidelem quoque Pontificem eſſe declararet in noſtrorũ peccatorum expiatione. neque enim tam fideliter ſuccurrere potuiſſe uideri poteſt Dominus noſter, nobis, qui tentationibus ſubiecti ſumus, ſi ſe ijsdem tẽtationibus etiam obnoxium ipſemet aſſumpta ſeruitutis noſtræ forma non redidiſſet. quàm facit iam, poſteaquàm factus et ipſe obnoxius noſtris tẽtationionibus (per naturæ noſtræ participationem) atque adeo tentatus etiã, poteſt iam demum omnibus qui tentantur uelut fratribus ſuccurrere: & ut uere fidelis Pontifex ſuo ipſius (iuxta eandem carnem) merito ad ſui illos regni gloriam euocare. Eſtque hic obſeruandum diligenter, quod Paulus hoc potiſſimum nomine, Chriſtum fidelem Pontificem eſſe ſtatuit, quod ſe ob-

noxium

noxium fecerit tentationibus noſtris. Inde enim id quoque colligitur, filium Dei, noſtram, et nullam aliam carnèm aſſumpſiſſe: quæ ſola talis creata eſt, ut tentari & proinde peccare quoque ac mori poſſet. Alioqui quod cœleſte Diuinũque eſt, id prorſus eſt ἀπείραστον quemadmodum Iacobus docet. Quod ſi iuxta carnem filius Dei factus eſt tentationi obnoxius, ut ſe fidelem Pontificem noſtrum eſſe declararet: perſpicuum eſt, eum, non aliã carnẽ aſſumpſiſſe, quàm noſtrã, ut in ea tentari & proinde mori quoque poſſet, nobiſque merito ſuo ſuccurrere, qui & tẽtationi et peccato & morti (quantũ in nobis eſt) ſubiecti ſumus. Nã in eo ipſo (inquit Paulus) quod tentatus eſt, poteſt & ijs qui tentãtur ſuccurrere. Vtcũque igitur Paulũ hic interpreteris, manet inconcuſſa doctrina noſtra: filiũ Dei, noſtrã & non aliã carnẽ aſſumpſiſſe, idque per illius participationẽ. Vt interim taceã, quod Paulus Chriſtum Dñm (quatenus hominẽ hauddubie) in caput ſuæ Eccleſie datũ à Deo Patre eſſe teſtať. Fieri ſane nõ poteſt quin caput cũ ſuo corpore communionẽ eiuſdẽ carnis habeat

Et cum

Et cum prior ſit Eccleſia Chriſti incarna-
tione: cui quidem in caput ac Pontificem æ-
ternum datus ſit Chriſtus, ubi temporis ple
nitudo aduenisſet: manifeſtum eſt, Chriſtũ
noſtræ carni participare oportuiſſe, ut ca-
put noſtrum eſſet, et nos membra illius ui
ciſſim. Manet igitur incõcuſſa noſtra, imo
uero non noſtra ſed Catholicæ potius Ec-
cleſiæ doctrina, omnium orthodoxorum
ſententijs comprobata: Filium Dei, homi-
nem factum eſſe, non commutatione ulla
prioris ſuæ exiſtentiæ, neq; item deſertione
prioris ſuæ formæ: ſed formæ ſeruitutis no
ſtræ, hoc eſt, carnis noſtræ aſſumptione, per
illius participationem, quemadmodũ Pau-
lus docet. Supereſt iam ut modum quoq;
eius ipſius participationis exponamus: hoc
eſt, quonam modo & per quos Filius Dei
particeps factus ſit carnis noſtræ, ne quid
omnino in cauſa hac amplius deſyderari
poſſit. Et quoniam multi extant ſcripturæ
loci qui de Chriſti incarnatione diſſerunt,
tuq; in eorum interpretatione diſſentire à
nobis uideris: atq; interim urges quoſdam
quod nos tamen non ſuo loco abs te fieri

puta

putamus: Ponendum nobis erit initio diſcrimen inter locos ipſos: ut ſciamus, recte ne illos ad cauſæ noſtræ confirmationem accōmodemus: an uero eos (quod quidem tu nobis facere uideris) ui quadam detorqueamus. Sunt autem loci qui in alio argumento uerſantes, ad illius cōfirmationem, incarnationis Dominicæ etiam per occaſionem meminerunt, ut in oratione Pauli Antiochiæ habita Acto. xiij. Sunt rurſum qui hiſtorico quodam more rem geſtam narrant, Ioan. i. modum autem rei geſtæ non explicant. Sunt & qui modum explicant, ſed alij minus expreſſe, alij magis: alij alio ſpectantes, alij uero in hoc proprie proditi ut non aliud tractent. Inter hos igitur tutiſſimū fuerit, eum potiſſimum locum deligere, ac primo ante alios loco ponere (ut alios omnes ex eo metiamur) quem nemo negare poteſt in hoc proprie præ omnibus alijs proditum eſſe, ut quicquid omnino uel ad hiſtoriam, uel ad modum ſuſceptæ à Filio Dei carnis humanæ quoquomodo attinet, id totū nobis exponeret & explicaret. Is uero eſt Lucæ primo capite, ubi miſſus in

hoc

hoc peculariter à Deo Angelus legitur, ad eam ipſam uirginem, quæ Domini mater futura erat: ut illi & rem ipſam quam Deus per eam compleri uolebat, & modum illius omnem exponeret. Quemadmodum enim ad neminem magis pertinebat ſcire uniuerſum ſimul hoc incarnationis Dominicæ archanum, quàm ad eam ipſam Virginem, quam ad tantæ rei miniſteriũ Deus ipſe elegiſſet. ita & nobis tutiſſimum erit huic Angelicæ legationi niti in apprehendendo myſterio Dominicæ incarnationis, pręſertim cum hunc eſſe proprium illius ſcopum uideamus. Atque ſane non fruſtra id Deus Virgini ſanctiſſimæ, non per ſomnium, neque per qualemcunque nuncium, ſed per Angelũ in hoc peculiariter miſſum idque facie ad faciem exponi uoluit: nimirum ut totius rei et ſeriem et modum non aliunde, quàm e uerbis Angeli, imo uero Dei ipſius æſtimaret. Quod ſi Virgo concepit Chriſtum, poſteaquam Angelicæ huic legationi credidiſſet: neque nos profecto fallemur hic, ſi uirginẽ ipſam imitati, omne Chriſti Domini incarnati myſteriũ ex

hac po-

hac potiſſimũ etiã legatione Angelica me‑
tiamur. Ex Angeli igitur uerbis nos quoq;
omnẽ & hiſtoriam et modũ Dominicæ in‑
carnationis æſtimabimus. & quidquid in il
lis expreſſum habetur, id totum citra om‑
nẽ diſquiſitionẽ ueriſſimũ eſſe credemus:
Quod ſi quid aliјs forte locis diuerſum nõ
nihil in eo ipſo argumento proditũ uideri
poſſit: id ex loci huius ſignificatione mode
rabimur potius, quàm ut illius autoritatẽ
quoquomodo eleuemus, cũ illũ proprie no
bis in hoc traditũ habeam9, ut ex eo omne
cõceptionis Chriſti myſteriũ æſtimemus.
Neq; id iniquũ tibi uideri debet. Neceſſe eſt
nanque (ad tollendam ſcripturę repugnan‑
tiam) locos, alios aliјs cedere, in ſimplici ac
nuda ipſorum interpretatione. Eſtq; ſem‑
per habendum diſcrimen inter locos qui
proprie tractant aliquid: Et qui eiuſdem
rei (aliud interim agẽtes) per occaſionem
meminerũt, id quod ex proprio cuiuſque lo
ci ſcopo cognoſci facile poteſt. Atq; ut cer
tum de rebus omnibus ſenſum ſcripturæ to
tius habeamus, oportet eos locos qui alicu‑
ius rei controuerſiam (aliud interim agẽtes)

pariunt

pariunt,ex aliorum locorum ſignificatione æſtimari:potiſſimum uero eorum, quibus proprie id exponitur quod in controuerſiam uocatur, alioqui incerta erunt in ſcripturis omnia, ac nuſquam non ſecum fere ſcriptura ipſa pugnabit. Huc uero pertinēt troporum remedia (quibus plena eſt ubiq; propemodum ſcriptura) ut illorum præſidio repugnantiam locorum mitigemus. Sed & hic rurſum non ſunt nobis nimium laxanda frena, imo uero cauendum diligenter, ne quouis loco quoduis etiam tropoum genus ſine diſcrimine uel admittamus uel excludamus. Eſt enim ſemper retinenda ſcripturę ſimplicitas, quoad eius maxime fieri poteſt: præterquam ſi aliquam repugnantiam inducat. Quare in locis qui proprie tractant aliquid, nunquam tropos admittere ullos debemus, præterquam ſi nuda ac ſimplex uerborum ſignificatio ſcripturæ repugnantiam pariat. In locis uero qui eiuſdem rei etiam ſed aliud agentes per occaſionem meminerunt, excludere rurſus tropos non poſſumus, quoties ſimpliciter expoſiti controuerſiam inducunt, ne

ſcriptu-

ſcripturam pugnantem aut mendacem fa-
ciamus. *Deinde id cauendum eſt etiam in-
ter ipſa troporum genera, ne peregrinos
ab uſu ſcripturæ tropos temere pro noſtro
arbitrio recipiamus: ſed illos potiſſimum
(ſicubi opus eſt) adhibeamus, quos ſcriptu-
ris, uel in eo ipſo quod tractatur, uel in ſimi
li argumento alijs locis familiares eſſe ſci-
mus.* Ad hunc igitur modum Angelicam
hãc ad uirginem legationem exponemus,
& quoniam proprius in illa eſt hic ſcopus,
ut & hiſtoriam & modum incarnationis
Chriſti exponat: quidquid ſane huc perti-
net id totum nude ac ſimpliciter excluſis tro
pis omnibus accipiemus, quatenus nullam
ſcripturæ repugnantiam inducãt. Ad hiſto
riam porro incarnationis Chriſti hæc po-
tiſſimum pertinent. Ecce concipies & pari-
es filium. Ad myſterij uero explicationem:
Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus
altiſſimi obumbrabit tibi. Hæc ergo uerißi
ma eſſe ſtatuemus, Chriſtum *Dominum*,
ſuperueniente Spiritu ſancto, & uirtute al-
tiſſimi obumbrante à Maria uirgine & cõ-
ceptum & natum eſſe: eſſeque uere illius fili

D um, &

um, & illam matrem ipſius. Quodque ad hiſtoriam primum attinet, obſeruare debemus duo nobis ab Angelo, & multo antea à Propheta prodita eſſe: quibus docemur, & Mariam, Chriſti matrem ueram fuiſſe, & Chriſtum item Mariæ filium: nēpequod illū non parere modo, ſed & cōcipere debebat. Quare & nos e duobus iſtis hiſtoriā Dominicę incarnationis metiemur: Atq; uirginē ſanctiſſimam, ueram ac naturalem, & in concipiēdo & in pariēdo matrē ueri ac naturalis (iuxta carnem) filij ſui Chriſti Domini agnoſcemus. neque ſane aut in cōcipiendi, aut in pariendi uerbis, neque item in filij appellatione, ullius tropi mitigationē admittemus. cum nullus ſit ſcripturæ locus qui id neget, nedum ut quoquomodo impugnet: plurimi autē qui id atteſtent & cōfirmēt: præterquàm quod uiro nō cognito, & peperit et cōcepit. Etquoniā ſumma totius noſtræ controuerſiæ à uerbo cōcipiendi pēdere uidetur (nos enim ex uirginis matris ſubſtantia Chriſtum Dominū iuxta carnē cōceptum eſſe docemus: tu autē nō ex uirgine ſed ex Spiritu ſancto conceptū profiteris) concipiend

cõcipiendi nobis ratio non nihil explicãda erit: ut ſimplicem ac naturalem illius ſignificationem habeamus, à qua nobis recedendũ non eſt ullo modo, ut intelligamus quatenus uirgo ſanctiſſima defuncta ſit matris officio in filij ſui naturalis (iuxta carnem) cõceptione. Patieris autem hic nos à Philoſophis qui naturalia tractarunt petere conceptionis noſtræ modum: neque enim à theologia hic diſcedimus dum noſtram ipſorum naturam (quæ ſingulare Dei opus eſt) ſcrutamur, pręſertim ſi in illa Dei bonitatẽ & potentiã obſeruemus. Primũ igitur ſcimus Diuina hoc prouidẽtia conſtitutũ eſſe, ut homines ex hominibus gignantur, neq; hominem uere dici poſſe (naturalem pręſertim) qui non ex homine gignatur. obtinet enim uim ſuam adhuc uox illa *Dei*: Creſcite & multiplicamini: Et omnem gignendi noſtri naturam ita gubernat, ut quod ad utrunque ſimul (maſculum uidelicet & feminã) dictũ eſt, ad utrũque ſimul etiã id teſtetur pertinere. Neque uero negabis (opinor) ſub creſcẽdi & multiplicãdi uerbis cõprehẽſam quoq; gignẽdi uim eſſe: nuſq̃ enĩ

 aliud

aliud habetur teſtimoniũ de generis humã ni propagatione: Non igitur negare poteris gignendi uim, nõ ad maſculũ tantũ, ſed ad matrẽ quoq; ita pertinere, quẽadmodũ uox illa (Creſcite) pertinet tã ad Euam quã ad Adamũ. Idem porro nos docẽt Philophi fere omnes, *Diuinæ* in hac parte ordinationis interpretes ac ſcrutatores, diſerteq; teſtantur, fœtum nõ ex patre tantũ concipi, ſed ex matre etã: Et confirmant hoc multorum & uariorum exemplorũ experientia, quæ hic non attinet commemorare. Confirmant item & rationibus naturalibus, Non ſine cauſa id fieri, ut alij patres ſuos, alij uero matres, non forma ſolum aut ualetudine, ſed ingenio quoque per omnem uitam ſuam referant, id e ſola alimonia prouenire non poſſe: e qua ſi quid huius proueniret, aut omnes matrum eſſent ſimiles, aut mutato alimoniæ genere, & formam hauddubie etiam & ualetudinem, multo magis autem ingenium ipſum infantiam ſuperegreſſi mutarent. nunc cum & morbos à parentibus propagatos, non ante adultam ætatem ſeſe in liberis exerere uideamus, ubi iam maternæ

maternæ alimoniæ locus non eſt ullus: & ingenia ſemel in liberos e parentibus deriuata nũquàm mutari: perſpicuum eſt, hæc, e ſola matris alimonia (ut per omnem uitã noſtram nobis adhęreant) ingenerari non poſſe: ſed ex ipſa parentum ſubſtantia deriuari. Addunt & aliud de ſexus in concipiendo uariatione: quam etſi ad *Deum* referre ſemper debemus, tamen naturæ quoque opus in illa agnoſcimus, quæ & ipſa ocioſa non eſt in opere ſuo iuxta Dei ordinationẽ. Cur enim nõ ſemper ex ijſdem parentibus (ut patres affecti ſunt) aut maſculi gignerentur aut fœminæ, ſi *Deus* matrem in concipiendo ocioſam eſſe uoluiſſet? Poſtremo & earum exempla adferunt, quæ habent cum quibus concipiant: habẽt cum quibus ſteriles eſſe coguntur. quod equidem fieri non poſſet, ſi à patre ſolo uis tota gignendi pẽderet: & nihil hic mater quoq; præſtaret. Hæc igitur cum aperte teſtentur, uocem illã Diuinam (Creſcite & multiplicamini) quẽadmodum ad Euam æque atque Adamũ dicta eſt, ita ad utrunque ex æquo parentẽ etiam (quod ad gignendi uim attinet) pertinere:

nere: etiamſi patri primas ſemper partes tribuamus, perſpicuum eſt matrem quamlibet, in fœtu concipiendo uim gignendi ex ſeſe etiam perinde atque patrem obtinere. Quare & in hiſtoria conceptionis Chriſti, cum & Angelus ſimul & Propheta apertiſſimis uerbis teſtentur, Virginem Mariam, non in geſtando ac pariendo ſolum, ſed in concipiendo quoque ueram Chriſti matrē, ac Chriſtum rurſus uerum Mariæ filium fuiſſe: Cum in perſona Virginis matris nihil excipiat quod quidem ad hiſtoriam concipiendi attinet: neque ullus ſcripturæ locus extet qui neget, Mariam, in concipiendo filio ſuo matris officio uere defunctam eſſe, quod inſe præſertim eſſet: non eſt ſane cur & nos à nuda ac ſimplici concipiēdi ſignificatione in Chriſti Domini incarnationis hiſtoria circa uirginis matris cōſyderationem diſcedere debeamus, præſertim cū Angelus dicat, tu concipies filium, idque in utero tuo. Et ſi nude ac ſimpliciter uerbum concipiendi accipiamus: perſpicuū eſt, neq; Mariam uirginem dici uere poſſe matrem Chriſti in concipiēdo præſertim: neq; Chri

ſtum rur-

ſtum rurſus Mariæ uerum ac naturalem fi lium: ſi in concipiēdo nullum gignēdi ex ſe ſe [illegible]iciū uirgini matri permittamus. Quo quo te uertas igitur, alterum fatearis neceſ ſe eſt: Aut Mariam non defunctam eſſe pa rentis officio in concipiendo Chriſto filio ſuo, ſi illum ex ea conceptū eſſe neges: Aut ſi Mariam in concipiendo quoque filio ſuo matrem uere agnoſcis, negare nullo modo poſſis, Chriſtū ex illa (quāquàm uirgine) tā quàm e matre filiū nihilominus concep- tū eſſe. Non potuit autē hic nos fallere An gelus, aut uerius Deus ipſe, Angelicæ lega- tionis autor: Certum eſt ergo Virginem ſanctiſſimam (ut Chriſti uera mater eſſet) in concipiendo illo parentis officio uere de functam eſſe: & Chriſtum rurſus Dominū ut illius filius uere uiciſſim eſſet non aliun- de quàm ex ipſa matre (quanquàm uirgi- ne) conceptum eſſe. Atque de hiſtoria con ceptionis tantum. Iam quomodo Maria, Virgo cum eſſet, matris interim officium in concipiendo peregerit, id nobis ab eodem Angelo expoſitum etiam habemus. Præ- ter naturam erat ut uirgo ſola conciperet:

ad duos enim uox illa Dei pertinebat (Creſcite) Et proinde Mariæ quoque mirum id uidebatur: non quod ita futurum eſſe dubitaret quemadmodum à Propheta prædictum erat, ſed quod honeſtati ſuæ, cum apud alios, tum uero imprimis apud ſponſum ſuum metuebat. Vt igitur innocentiam ſuã apud illum approbare poſſet, idque non hominis ullius autoritate, ſed Angeli & quidẽ à Deo ipſo ad ſe miſſi uerbis, quibus equidem ſponſum ſuum facile crediturum eſſe minime dubitabat: cupit ab eodem Angelo etiam certior reddi de modo ipſo admirandæ huius conceptionis, poſteaquam de hiſtoria illius certior iam facta eſſet. Atque ſane decebat metus hic uerecundam Virginem, quæ preſertim & ſponſo ſuo caſtam ſeſe modis omnibus exhibere, & mater interim filij Dei eſſe debebat. Quare & Deus deeſſe illi in hac parte noluit, ſed & metũ illi omnem exemit, expoſito ei per angelum huius ipſius conceptionis archano, & apud ſponſum quoque omni illam ſuſpicione (per Angelicam rurſus apparitionem) liberauit. Quod equidem certo nobis documen

to eſſe

ſo eſſe debet, Virginem matrem nihil omnino dubitaſſe, quando & in concipiendo & in pariendo demum filió ſuo ueræ utrobique parentis (quod in ſe quidem eſſet) officium iuxta angeli uerba peractura eſſet: ſed re tota in Dominum Deum ſuum reiecta ſcire duntaxat uoluiſſe, quonam id modo (incolumi interim pudicitiæ ſuæ integritate) futurum eſſet, neq; enim denegauit Angelo ſuum iuxta Domini uoluntatem obſequium, neque ſignum item ullum tanti miraculi (quemadmodum Zacharias fecerat) expetiuit: atque adeo audiuit poſtea etiam, Beata quæ credidiſti. Vnde ſtatuere omnino debemus non eum eſſe hoc loco uerborum Angeli ſcopum, quæ de Spiritus ſancti aduentu, deque uirtutis ſuæ Diuinæ adumbratione poſt Virginis matris interrogationẽ ſequunt, ut quidquàm omnino in lege naturæ mutari uellet circa Domini conceptionẽ, quod preſertim ad Virginis ipſius perſonam attineret: manẽt enim immota hiſtoriæ uerba, Ecce concipies in utero & paries filium: ſed huc potius referenda eſſe, ut Virginem de pudicitia exiſtimationeque apud

ſpõſum ſuũ ſollicitam,certam omnino red
derẽt, adeo illi de caſtitate, deq; ſua uel
apud ſpõſum de quo uehemẽter alioqui ſol
licita fuiſſe uidetur, uel apud alios omneis
exiſtimatione nihil prorſus deceſſurũ eſſe
hoc prȩſertim nomine:ut inde potiſſimum
ſummã laudẽ ac gloriã apud omneis totius
orbis nationes habitura eſſet. propterea ꝙ
& opus ipſum quod in ea perageretur non
hominis eſſet ſed *Dei*:qui in nullo alioqui
opere ſuo reprehẽdi quoquomodo poſſet:
Et ſanctũ id preterea futurũ eſſet etiã,atque
adeo ipſiuſmet altiſſimi *Dei* filius quod ex
illa gigni deberet. Adfert autẽ Angelus utri
uſq; eius rei cauſam,ac modum ſimul utri-
uſq; etiã rei exponit. Et docet,Deũ ipſum id
totũ operaturũ eſſe:& ita operaturũ,ut ne-
mo prorſus negare poſſit,& opus ipſum nõ
hominis eſſe ſed *Dei*: & ſanctũ hauddubie
fore quod Deo ipſo ad hunc modũ operãte
ex Virgine naſceretur. Ne putes o uirgo (in
quit)Deũ in filij ſui incarnatione uſurũ eſſe
ullius hominis apud te,aut etiã Angeli mi-
niſterio: Alibi his quidẽ uti cõſueuit plærũ
que ad declarãdã erga mortales uolũtatẽ
ſuam

ſuam,cæterum rem tam ſublimem, ac toti
prorſus mundo ſtupendam, ipſemet in te
operabitur. Atque ut tibi primum, deinde
uero toti etiam mundo conſtet, opus hoc,
ſingulare ipſius Dei opus eſſe, Audi eũ quẽ
ſcire cupis tanti miraculi modum. Sanctus
ecce Spiritus idem cũ Patre cæleſti *Deus*,at
que adeo digitus prouidentiæ & uirtus po-
tentiæ eius: is ipſemet manifeſtum tibi *Di-*
uinæ ſuæ præſentiæ ſignũ dabit, ut tu ipſa
illum tibi adeſſe ſentias: atq; idem demum
omnipotẽte etiã uirtute ſua efficiet, ut in cõ
cipiendo hoc tuo filio,ſola matris officio,ſi
ne uiri ullius attactu,uere interim tamẽ per
fungaris. Eſt hoc quidẽ inauditũ prorſus,
neq; ipſa naturæ etiã lex admittere id quo-
quo modo poſſe uidet:Sed cedit hic natura
opifici ac gubernatori ſuo,Et Deus qui natu
ræ *Dñs* eſt, is poteſt quidquid uult omni-
no.Etproinde queadmodũ te deſua hacuo
lũtate certiorẽ per me facere iã uoluit, ita
iuxta eam ipſam uoluntatem ſuã efficiet eti
am ,ac certũ adeo tibi eius quoque rei argu
mẽtũ dabit admirabili uirtutis ſuæ Diuinæ
adũbratione,utipſamet te ſolam concipere
poſſe

poſſe ſentias incolumi uirginitate tua, etiã ſi id uſus naturæ non permittat. fruſtra igi tur uel pudicitiæ hic tuæ metuas uel exiſtimationi, ſiue apud ſponſum tuum, apud quem te Deus ipſemet omni prorſus ſuſpici one liberabit: ſiue apud alios, apud quos ip ſe ſponſus *Diuino* admonitus oraculo tuam tuebitur dignitatem, & omnem tui iſtius filij curam præterea habebit. Tuũ por ro eſt ut in fide tua perſiſtas, & certa male id tibi non poſſe cedere quod fit autore *Deo*, metum omnem deponas: Quin potius te totam permitte Deo, is enim Diuina uirtu te ſua efficiet, ut (etſi tu uiro non cognito concipere te poſſe non intelligis) uere tamen nihiloſecius in tuo ipſius utero concipias filium tuum, qui idem ſit quoque interim filius Dei futurus, atque adeo uerus ille dudum prædictus Emmanuel, hoc eſt, nobiſcum *Deus*. Hunc ſane eſſe uerborum Angeli ſcopum pariter ac ſenſum teſtantur uerba ipſa ordoque eorum: teſtatur & locorum collatio: ſi quæ in Virginis cantico, in Elizabetæ item reſalutatione, & in Angelica illa præterea apud Ioſephum legatione

habentur

habentur,in unū huc cōferamus. Eſtq; hæc ſimplex hauddubie Angelicæ toti⁹ ad uirginēmatrem legationis interpretatio: ex qua perſpicuū eſt,in modo concipiendi Chriſti, nihil aliud à lege naturæ exceptū omnino eſſe,quàm quod uirgo ipſomet Spiritu ſancto autore ſine ullo uiri attactu concepit. quod equidem non efficit,quominus ex ſua ipſius ſubſtantia uirgo cōceperit, imo uero teſtatur Virginem matrem uirtute Diuina naturaliter concepiſſe,etiamſi hic lex naturæ reclamet. Neque huic interpretationi ullus ſcripturæ locus repugnat, ſi propriū cuiusque ſcopum propius intueamur,id quod mox ſuis locis clarius apparebit. Quare cū nos in cōcipiendi uerbo ſimplicem ac nudā ſignificationē retineamus,retineam⁹ itē totius ſcripturæ conſenſum, Et cū Propheta, Euangeliſta,atque Angelo, Virginem matrem uere & naturaliter matris in concipiendo officium(quod in ſe erat)peregiſſe doceamus: efficiente nimirum Spiritu ſancto quod lex naturæ negabat. Tuum iam eſſet oſtendere,cur reiecta ſimplici hac noſtra interpretatione,figuratam tuam amplecti debeamus.

debeamus. Quæ ex ſcripturis ueluti pugnantia obijcis ea nihil contra nos facere ſuis (ut dixi) locis apertiſſime indicabimus: Sed ut aliquam tibi repugnantiam donemus: An protinus liberum eſſe putabis, quoduis troporum genus in ſcripturas te poſſe inuehere, ne dicam confingere? Aut quo iure id tibi concedi poſtulabis, ut tropos (quorum nullus eſt in ſcripturis uſus) ad earum interpretationem pro tuo arbitrio adhibeas, ne dicam confingas? Quare ut demus in uerbo concipiendi exponendo tropum adhiberi oportere propter tuas obiectiones, undenã tuam hic nobis interpretationem approbabis qua doces, concepiſſe, hoc loco, idem eſſe, quod aliunde conceptum geſtaſſe? Nos clara Angeli uerba proferimus: Ecce cõcipies in utero filium: Et oſtendimus ea non tam ad modum, quàm ad hiſtoriam conceptionis Chriſti pertinere potius: quam equidem explicato mox concipiẽdi modo Angelus ipſe confirmat. Hæc non negabis (opinor) Et proinde negare quoque non poteris, Virginem

nem concepiſſe, & quidem filium ſuum, idque in utero ſuo. Et poſteaquam oſtendimus matres in concipiendo fœtu non ſolere ptorſus ocioſas eſſe (à qua ſane naturæ lege nihil hic ab angelo exceptum eſſe uidemus) Quo pacto (quæſo) Virgo mater concepiſſe tibi filium ſuum dicetur, ſi de ſuo nihil prorſus in concipiendo attulit, ſed aliunde conceptum duntaxat geſtauit? Aut quo pacto Chriſtus item filius illius erit, ſi nullam ſui ex illa originem, ulla prorſus ex parte accepit? Equidem hic oſtendere debe res ad approbandam nobis interpretationem tuam, ubinam in ſcripturis mater concepiſſe legatur, quæ in concipiendo fœtu nihil prorſus de ſuo attulerit, ſed aliunde conceptum duntaxat geſtarit, aut aliquis eius matris filius eſſe dicatur ex qua nullam (ut dixi) originem ſui, ulla prorſus ex parte ſumpſiſſet. id porro utrunque ſi nusquam legitur, quo iure (obſecro) id a nobis exiges, ut omiſſa noſtra interpretatione (quæ & nihil nouum inducit, & ſcripturæ preterea, tum conſenſum, tum ſimplicitatem tuetur) tuã amplectamur, cuius

ne unum

ne unum quidem exemplum in uniuerſa ſcriptura extare uidemus: etiamſi hic tibi tropi uſum permittamus? Meminiſſe hic deberes,quod iactare alioqui ſemper ſoles te nihil docere uelle niſi ex uerbo Dei, idq; iuxta ſimplicem illius intellectum ac interpretationē:ut aut nobis approbes tuā interpretationem,aut illam abijcias. Nunc cum neutrumfacis,mirum tibi uideri non debet, ſi te hic non audiamus. Iam uero ut intelligas nihil aduerſus noſtram doctrinam facere,quæ tu uelut pugnantia obijcere nobis conaris,locos eos quos tu omnium maxime urges ordine ſuo excutiemus. Atque imprimis eum locum, quem tu huc torques, ut doceas Chriſtum e Spiritu Sancto, non autem ex Virgine matre conceptum eſſe: is eſt apud Mathæum cap.I. ubi Angelus ad Ioſephum ſic ait:Quod enim in illa genitū eſt,eSpiritu ſancto eſt,illud autem ante omnia ſtatuendum eſt, quidnam ſub Spiritus ſancti nomine intelligere debeamus,uirtutem ne,an uero ſubſtantiam ipſius:Nos uirtutem intelligimus,ut quod in matre uirgine genitum erat, Spiritus equidē ſancti uirtute,ſed

tute,ſed e matris interim ſubſtantia genitũ fuiſſe dicamus. Quod ſi tu ad uirtutem quoque nomen Spiritus ſancti referas, fruſtra nobis locum hunc opponas,quum & nos, non ſolum non negemus Spiritu ſancto autore genitum eſſe quod in Maria genitũ erat:ſed eius ipſius Spiritus uirtute factum eſſe doceamus etiam, ut Virgo uere & naturaliter conciperet,præſertim cum in ea conceptione nihil prorſus mutandum eſſe dele ge naturæ Angelus ipſe teſtetur quod quidem ad matrem attinet, niſi quod uiro non cognito,ſancto id operante ſpiritu cõceptura eſſet. At uero quoniam nobis locũ ipſum opponis,ſimul declaras tibi non probari, quod nomen Spiritus ſancti,pro ipſius uirtute atq; opificio accipiamus. Et proinde in alteram te partem magis propendere,nempe ut ſub Spiritus ſancti nomine nõ tam uirtutem illius quàm ſubſtantiã potius deſignari putes. Quare etſi certus non ſim te in ea ſentẽtia eſſe, ut ſub Spiritus ſancti nomine,ipſius ſubſtantiam hoc loco intelligi debere credas :tamen cum opponi nobis locus hic non poſſit niſi ita expona-

tur,oſtendendum eſt nobis, illum ad hunc modum exponi, ac proinde ne nobis quidē opponi etiã, ullo modo poſſe, propter ſcripturę repugnantiam quam inde neceſſario gigni oporteret. Primum autem cõſyderãda eſt cauſa Angelicæ ad Ioſephum legationis ut ſciamus quonam ſpectet tota illius legatio, & quis ſit proprius illius ſcopus, ad quem demum omnia etiam Angeli uerba commode referamus. Eſt enim fidelis interpretis, non alio torquere orationis uerba quàm ad ſcopũ ipſum totius orationis à quo deflectere nuſquàm debemus. *Do*cet igitur Euangeliſta eam fuiſſe cauſam totius Angelicæ ad Ioſephum legationis, quod is concepta ſiniſtra quadam de Maria ſponſa ſua ſuſpicione deſerere eam uolebat, unde perſpicuum quoque eſt non eum eſſe Angelicæ orationis ſcopum hoc loco ut Ioſepho myſterium Dominicæ incarnationis proprie exponeret, de quo ſane adeo tum nihil cogitabat Ioſephus ut longe diuerſum cogitarit, ſed potius ut conceptam ſiniſtram illam falſamque de Maria

ſuſpitio-

ſuſpicionem ex animo ipſius eximeret, id-
que mandato *Dei* à quo ad ipſum miſſus
eſſet. Putabat uero Ioſephus Mariam non
ſeruata coniugij fide ex altero quopiam
concepiſſe, atque hoc nomine illam deſe-
rere quoque uolebat. Hoc ergo offendicu
lum e Ioſephi animo tollere Deus uoluit
miſſo ad eum Angelo, qui illi exponeret,
opus illud quo ipſe in Maria ſponſa ſua
offendebatur, non hominis fuiſſe, ſed Dei.
ne ea Ioſephi ſuſpicio aut matri uirgini
aut proli ipſi etiam dedecori quoquomo-
do eſſe poſſet. Quare non alio à nobis eti-
am uerba Angeli referri debent, quàm eo
duntaxat, quo illa referri oportere Euan-
geliſta ipſe teſtatur. Nempe ut ſtatuamus
non equidem exponi hic myſterium in-
carnationis Chriſti, de qua nihil ſane (ut
dixi) Ioſephus cogitabat, ſed depelli potius
à Virgine ſanctiſſima eam ſuſpicionem in
quam apud ſponſum ſuum uenerat, quod
is hominis opus eſſe ſuſpicaretur, non
Dei. Hucque pertinet citatum ab Angelo
Prophetæ teſtimoniũ, quo ſané utrunq; id
prędicitur quod ad depellendam à Maria

Maria omnem malam ſuſpicionē maximè pertinebat. Dum enim Propheta prædicit uirginem fore quæ & concipere & parere debebat(quemadmodum Euangeliſta hoc loco interpretatur) excludit ſane omnem humanam operam de qua ſuſpicabatur Ioſephus: Et proprium ipſius Dei opus fore demonſtrat,in quo potiſſimum Deus(à cuius gratia excideramus omnes) Emmanuelem ſe rurſus omnibus toto terrarum orbe gentibus declaraturus eſſet. Cum igitur perſpicuum ſit locum hunc non ideo proprie eſſe proditum,ut per illum modus ac ratio conceptionis Chriſti exponatur: ſed ut Diuinæ autoritatis commendatione omnis à matre uirgine ſuſpicio depellatur: manifeſtum quoq; eſt,ſpiritus ſancti nomen, non tam ad ſubſtantiam,quàm ad opificium potius illius referri oportere:ut ſuſpicio de hominis alicuius opere concepta,Deo ipſo autore propoſito retundatur. Id porro oſtendimus nihil obſtare omnino quo min⁹ uirgo ex ſeſe ipſa conceperit ut uere mater eſſet,nedum ut hic locus nobis opponi poſſit. Quid quod citatum ab Angelo Prophetæ

hoc loco

hoc loco teſtimonium noſtram etiam do-
ctrinam non obſcure confirmat: Nam pon
dus omne huius miraculi quod Propheta
(addita admirantis particula, Ecce) nobis
futurum prædixit, in hoc potiſſimum uerſa
tur, quod uirgo non geſtare ſolum ac pare-
re (quæ conceptum alioqui neceſſario con
ſequuntur) ſed & concipere ipſa quoque
deberet, magis enim præter naturã eſt uir-
ginẽ ex ſe ipſa cõcepiſſe (efficiẽte nimirũ id
Spiritu ſancto, cui nihil eſt impoſſibile) q̃
aliunde deſumptum geſtaſſe, præſertim cũ
Propheta (iuxta Matthæi narrationem) di
ſerte dicat, Ecce uirgo impregnabitur: Et
Lucas eadem Prophetæ uerba ad uirginẽ
ipſam referens ait, tu concipies. Neque hic
particula illa (ἐξ) deſignat ſubſtantiæ origi-
nem in Chriſti conceptione, dum Euãgeli-
ſta e Spiritu ſancto eſſe ait quod in uirgi-
ne genitũ eſſet: quaſi caro Chriſti deducta
ſit ex Spiritus ſancti ſubſtantia: ſed indicat
potius admirandæ huius conceptionis au-
torẽ. Sic rem ex aliquo prodijſſe dicimus
uulgo, dũ autorẽ illius uolumus indicare:
Sic & Chriſtus Dominus de Ioannis baptiſ

mo quæ

mo quærit, e cœlo ne, an uero ex hominib⁹ eſſet, non ſane intelligens cœli aut hominum ſubſtantiam, ſed deum ne qui in cælis eſt, an uero homines autores haberet. Sic & Ioannes ex *D*eo nos genitos eſſe docet, dum nos *D*ei beneficio ad uitã (à qua excideramus) in Chriſto rurſum repoſitos eſſe teſtatur. & quę eius generis multa in ſcripturis habẽtur. Ex quib⁹ facile apparet nõ poſſe id effici hoc loco, ut propter particulam (ἐξ) ſancti Spiritus ſubſtantiam (ſub illius nomine) accipiamus. Imo uero ſi particulam hanc tantopere urgeamus, facile oſtendemus alijs locis illa multo ſignificãtius deſignari originem ſubſtantiæ carnis Chriſti, propter additam illius minime obſcuram declarationem, quam hic ſane nullã uidemus. Quo pacto enim negabis Paulum de carnis Chriſti origine loqui, dum Chriſtum, non per ſemen Dauid, nempe Mariam (queamdmodum tu interpretaris) ſed ex ſemine Dauid genitũ, & ex Iudæis eſſe docet? Addit ille diſerte declarationem qua excludit peregrinas omnes interpretationes, Et oſtendit ſe non alia de

re quàm

re quàm de carnis origine loqui. *Dicit* enim Chriſtum ipſum eſſe genitum ſiue fa ctũ ex Dauid ſemine, eſſe ex Iudęis, τὸ κατὰ σάρκα, hoc eſt quantum ad carnis ſubſtanti am attineret. Dicit præterea Chriſtum ex muliere factum, *Dicit* & Matthæus ex illa genitum. Hic uero te audiemus ſcilicet, ut hanc particulam (ex) quam Paulus mani feſte ad carnis ſubſtantiam refert, ita expo namus interim, ut eum qui ex matre & fa ctus & genitus eſſe dicitur, per matrem trã ſijſſe duntaxat intelligamus, præſertim cũ Chriſtum Dominum eius matris uerum ac naturalem filium eſſe non dubitemus quæ ipſum iuxta Prophetæ & Angeli te ſtimonium uerè & peperiſſet & concepiſſet? ita tu id quidem uis intellgi, ſed nobis ſatis non eſt te hoc ita uelle, niſi ſimul doceas eti am cur id ita uelis, curque te hic audire de beamus. Id porro cum non potuerimus ui dere hactenus, egre ferre nõ debebis ſi ſcrip turæ ſimplicitatẽ & cõſenſum tuæ interpre tationi præponam⁹. Iã & ipſa *Dei* in Spiritu ſancto ratio, id non patitur, ut ſub Spũs ſan cti nomine, ipſius ſubſtãtiã hoc loco intelli

gamus:Si nanqꝫ unus eſt atqꝫ idem (iuxta exiſtentiam)Spiritus ſanctus cũ Patre Deus,nempe æternus,immutabilis,immortalis:profecto eius Diuina ſubſtantia ,in id quod non ſit atque in æternum maneat Spiritus,mutari nunquàm poteſt. Aut igitur ueram carnem Chriſtus non habet ſi ex ipſa Spiritus ſancti ſubſtantia illam deductam eſſe credamus:Aut certe ſi ueram carnem habet,aliunde illam hauddubie quàm ex Spiritus ſancti ſubſtantia deductam eſſe oportet: ſiquidem is unus atque idem eſt cũ Patre, æternus ,immutabilis ac immortalis Deus.Aduerſantur ſibi enim hæc mutuo neque ſimul uera eſſe poſſunt. At uero nos certi ſum⁹ Chriſtũ Dñm uerã carnem eamqꝫ humanã,hoc eſt noſtrã habuiſſe,iuxta quã tẽtatus,paſſus,ac mortuus quoqꝫ eſt: Aſſẽtiri igitur nõ poſſumus tuæ interpretationi,quæ aut monadẽ in triade Diuina ſoluet,aut Chriſtũ Dominum uera,hoc eſt humana carne ſpoliabit.Deinde perſonarum quoqꝫ in triadeDiuina propietas cõfundit hac tua interpretatiõe.Eſt enĩ hoc propriũ ſoli Patri deo ut filiũ ſuũ gignat: Iã quod

uniuerſa

uniuerſa ſcriptura ſoli Patri proprium eſſe docet, nempe ut filium ſuum gignat, id tu ad Spiritum quoque ſanctum tranſferre ui deris. A quibus enim noſtri originem ſumi mus (quod ad ſubſtantiam noſtri præſertim attinet) eorum ſane filij ſumus, & illos parentes uocamus: Si igitur Chriſtus Dominus originem ſui ſumpſit e ſancti Spiritus ſubſtantia: certe Spiritus ſanctus erit Pater Chriſti, & Chriſtus uiciſſim, non Patris modo Dei, ſed & Spiritus quoque ſancti filius: Qua de re copioſe Auguſtinus diſputat in Enchiridio ad Laurentium, atque e ſcripturis doctrinam hanc tuam refellit. Hæc cum ſecum adferat omnia, tua loci huius interpretatio (ſi Chriſtum Dominum e Spiritu ſancto, hoc eſt ex eius ſubſtantia carnis ſuæ originem traxiſſe putas) quæ tamen incolumi ſcripturæ autoritate cõſiſtere nullo modo poſſunt: nos ſane ſcripturæ conſenſum nobis retinendum modis omnibus eſſe putamus, iuxta quẽ nihil equidẽ aduerſus doctrinam noſtram faciet locus hic, in quo tu tamen præcipuum doctrinæ tuæ fundamentum ponere uideris. Sed adfers alium

 locum,

locum quo non ſolum id efficere conaris, ut e uirgine matre Chriſtum conceptum non eſſe doceas,ſed ut oſtendas etiã,aſſumptam ab illo non eſſe carnem noſtram, ſed commutatione quadam factum eſſe,ut uerbum iam ſit caro,quod initio Spiritus erat. is porro eſt Ioannis primo: Et uerbũ caro factum eſt:Nos uero locum hunc Ioannis libenter amplectimur: Cæterum aſſequi ſatis non poſſumus tuam interpretationẽ. ac uidemus quidem abs te urgeri uocem hanc ἐγένετο,quã latinus interpres ubique fere uertit, factum eſt:ſed quonam modo illã exponas non prorſus affirmare adhuc poſſumꝰ, niſi quod ea quæ ex ui uerbi huius colligis, indicant te de quadam uerbi in carnem trãſitiõe imaginari ,quã uirtuti Spiritus ſancti adſcribis:ſed talem fingere uideris interim eam tranſitionem,ut ſecum ipſa conſtare ſatis non poſſit. fateris enim, uerbum, quod Deus erat,factum eſſe carnem quam antea ſane non habebat:& interim doces non aliud nunc eſſe Chriſtum quàm antea uerbũ erat:neque quidquàm intereſſe putas, uerbumne à uirgine,an uero Chriſtum conceptum eſſe

tum eſſe

tum eſſe dicas, alicubi enim Chriſtum, alicubi uero uerbum ipſum à uirgine conceptum eſſe ais, cum tamen neque Chriſtum ſine carne, neque uerbum cum carne ante Chriſti conceptionem agnoſcere ullo modo poſſis: & negare non poſſis aliud eſſe Spiritum, aliud carnem: ut ſi nunc Chriſto Domino ueram carnem à Spiritus natura diuerſam tribuas, quã antea uerbũ illud, quod Deus erat, non habebat: fateri haud dubie cogaris, aliud quiddam præterea nũc eſſe Chriſtum quàm tunc erat cum uerbum duntaxat eſſet. *Deinde* ſi tranſitione quadam uerbum carnem factum eſſe putas, nõ uideo ut hanc tranſitionem aliter exponere poſſis, quàm per naturæ ſuæ commutationem ſiue conuerſionem: preſertim cum neges uerbum carnem factum eſſe noſtrę in ſe carnis (ex uirginis matris ſubſtantia deductæ) aſſumptionem. Proinde uoluiſſem ſane te hic apertius nobis explicuiſſe uerbi huius ἐγένετο iuxta ſenſum tuum ſignificationem, ne quæ hic dicentur, præter meritum tuum in te dicta eſſe queri

poſſis

poſſis. Sed cum aliter hic uerbum hoc expo
ni non poſſit, quàm aut per aſſumptionem
carnis, aut per tranſitionem unius naturæ
in alteram quæ fiat rerũ conuerſione: docet
enim Ioannes, uerbum, quod erat Deus, fa-
ctum eſſe quod non erat, nempe carnem, tu
uero non agnoſcas noſtræ carnis in Chri-
ſto ex uirgine matre aſſumptionem: neceſſe
eſt ſane ut te de conuerſione uerbi in carnẽ
imaginari exiſtimemus: hancq; ueluti tuã
interpretationem impugnemus, ut poſtea-
quàm conſiſtere illam non poſſe oſtenderi
mus, intelligas, uerbum illud ἐγένετο non ali-
ter exponi poſſe, quàm per carnis noſtræ
(quemadmodum nos docemus) aſſumptio
nem. Ac primum negamus uerbo hoc eui-
denter probari id poſſe, ut factum eſſe (hoc
loco) idem ſit quod commutatum ſiue con-
uerſum eſſe: conſtat enĩ uerbũ ἐγένετο ita ua-
rie in ſcripturis accipi ut eius ſignificationẽ
peti oporteat uel ex hiſtoria rei geſtæ quæ
deſcribit᷑ uel e uerbis quę illud aut cõſequũ
tur aut præcedũt: nedũ ut ex illo ſolo dog-
ma ullum ſtatui poſſit. Ac ſignificat quidẽ
alicubi unius naturæ in alteram commuta
tionem,

tionem, quemadmodum uxor Loth facta Gene.
eſſe legitur ſtatua ſalis, Aqua facta uinum: 19.
& reliqua id genus. Sed ſunt rurſum infi- Io. 2.
niti loci, qui eam uerbi huius ſignificationē
nullo prorſ⁹ modo admittāt. Vt, Chriſt⁹ fa Luc. 2.
ctus eſt duodēnis: illic ſane factū eſſe, aliud
nihil eſt, quàm cœpiſſe eſſe. Rurſum, Qui
poſt me uenit, ante me factus eſt: hoc eſt, an Io. 1.
te me eſſe cœpit. Preterea, Ipſe dixit & facta
ſunt: hoc eſt, cœperunt mox eſſe. Item Chri Pſal.
ſtus factus pro nobis maledictū ſeu execra- 32.
tio: hoc eſt, reputatus maledictum, habitus Gal. 3.
pro execrato, non autem in maledictū ſeu
execrationem commutatus. Deus factus eſt
ſpes, factus refugium Prophetæ: hoc eſt de- Pſal.
clarauit ſe eſſe eum in quo ſit ſperandū, ad 60. 86.
quē ſit confugiendum, & eius generis mul-
ta. Alibi uero hoc narratio duntaxat rei ali
cuius exponitur, ut Nuptiæ factæ ſunt in
Cana Galileæ: hoc eſt, peragebantur nup Io. 2.
tiæ, factum eſt ut moreretur mendicus: hoc Luce.
eſt, accidit ut moreretur: Et quæ innumera 16.
ſunt eius generis exempla, in quibus equi-
dem manifeſtum eſt per uerbum γίνω nul
lo modo deſignari ullam naturæ tranſmu-
tationem

tationem. Quare debili admodum fundamento nitereris, ſi doctrinæ tuæ confirmationem ab eo uerbo peteres, quod ita alioqui uarie in Scripturis accipitur, ut illius ſignificationem (quemadmodum dixi) peti oporteat, uel e rerum quæ deſcribuntur conſideratione, uel e uerbis alijs, quæ aut conſequuntur, aut præcedunt: nedum ut ex eo certi quidpiam ſtatui poſsit. Cæterum ut donemus per uerbum ἐγένετο conuerſionem hic deſignari, adeo interim nihil faciet interpretatio hæc ad doctrinæ tuæ confirmationem de Chriſti Domini incarnatione, ut illam etiam ex duabus partibus grauiſsime oppugnet. Primum enim dum doces uerbum in carnem tranſijſſe ſeu conuerſum eſſe, ſimul imprudens hoc efficis, non amplius uerbum eſſe quod uerbum erat, ſed carnem, neq; enim conuerſio ulla fieri poteſt, niſi id quod in aliud uerti debet, deſinat prorſus eſſe quod erat, ut incipiat eſſe quod non erat. *Sic* uxor Loth non amplius erat uxor illius ubi ſtatua ſalis eſſe cœpiſſet, ac ne homo quidem etiam, ſed ipſe ſal. *Sic* & in Cana,

aqua,

aqua non prius facta eſt uinum, quàm de-ſijſſet eſſe quod erat, & cœpiſſet eſſe quod non erat. Cppugnat igitur conuerſio hoc loco doctrinam tuam, qua doces, Chri-ſtum aliud nihil eſſe nunc, quàm quod e-rat in principio uerbum, neque quidquàm referre, Verbumne, an uero Chriſtum uir-go mater concepiſſe dicatur. Deinde pu-gnas tecum ipſe etiam iuxta hanc interpre-tationem, dum uerbum in carnem tranſijſ-ſe, & carnem nihilominus e Spiritu ſancto deductam eſſe doces. Neq; enim hoc pati-tur ipſa conuerſionis natura, ut quod in a-liud tranſire debet, id aliunde q̃ ex ſeſe in eo ipſo ſui initium ſumat in quod tranſire de-bet: quẽadmodum in Cana Galileæ, aqua dici non poterat facta uinum: ſi uinum a-liunde quàm ex aqua ipſa ſubſtãtiæ ſuæ o-riginem duxiſſet. Neq; item Loth uxorẽ di-ceremus factam eſſe ſtatuã ſalis, niſi illa in ſuo ipſius corpore in ſalẽ obriguiſſet. Si igi-tur per ſui conuerſionẽ uerbũ in carnẽ tran ſijt: e uerbi ſane, non e Spiritus ſancti ſub-ſtãtia carnẽ illã deductã eſſe oportet, neceſ-ſe eſt enim in omni conuerſione, ut id, in qđ

uerti

uerti aliquid debet,non aliunde initium ſui in eo ipſo ſumat in quod uerti debet,quàm ex eo ipſo,quod (ut in aliud uertatur) deſinit eſſe quod erat. Quare etiamſi tibi donemus uerbo ἐγένετο deſignari (hoc loco) naturæ qualemcunque conuerſionem, atque fateamur uerbum in carnem transijſſe,ipſemet hauddubie tuam hic doctrinam impugnabis,faterique cogeris, non eſſe amplius uerbum quod uerbum erat,poſteàquàm in carnem tranſijt :cuius tamen contrarium ſemper docuiſti, neque item e Spiritu ſancto deductam eſſe ipſius carnem, ſed e propria uerbi ipſius ſubſtantia,cuius contrariū tu detorto ad cauſam tuam *Matthæi* priore loco ſemper ſtatuebas: etiam ſi nos aduerſus doctrinam iſtiusmodi tuā nihil omnino dicamus. Sed nos admittere nō poſſumus ullo pacto eam uerbi ἐγένετο interpreta tio nem,ut per illud aliquam naturæ *Diuinæ* in Verbo quod *Deus* eſt conuerſionem ſeu commutationem intelligamus,propterea quod ea ſcripturæ repugnantiam gignat,quæ in Chriſti Eccleſia ferri nullo modo poſſit :ſiue *Diuinam* in Chriſto ſiue hu-

manam

manam naturam intueamur. Quodq; ad Diuinæ primum naturæ conſiderationem attinet, illud ſane eſt extra omnem contro- Eſa. 45
uerſiam poſitum (queadmodum ante quo- Oze. 13
que oſtendimus) Vnum eſſe iuxta exiſtenti- 1. Io. 5.
am id totum quod eſt re uera ac dicitur De- Malach.
us: ſiue Patrem, ſiue Filium, ſiue Spiritum 3.
ſanctum intueamur. Atq; eum ipſum unū duntaxat Deum, æternum eſſe etiam, et proinde immutabilem quoq;, ac immorta- 1. Tim.
lem. Neq; enim hæc in eum qui uere æter- 6.
nus eſt cadere ullo modo poſſunt. Eſſe pręterea ſanctum, atq; adeo omnium Sanctifi- Eſa. 6.
catorem. Porro & uerbo omnia hæc pro- Ezech.
pria eſſe neceſſe eſt, ſiquidem uerbum eſt re 17.
uera ac dicitur Deus: quemadmodum Io- Io. 14
annes docet: Non ergo potuit unquàm mutabile eſſe uerbum quod Deus eſt, multo minus autem tentationi aut morti obnoxium: nedum ut in id tranſierit, quod ſit tentatum mortuum & ſub peccati noſtri noxam in Patris iudicio condemnatum. Pugnant enim hæc, Verbum, eſſe unius atq; eiuſdem cum Patre exiſtentiæ Deum: nempe æternum, immutabilem, immortalem,

F ſanctum,

ſanctum, ac ſanctificatorem omnium: Et idem ipſum uerbũ mutatum eſſe in carnẽ, iuxta quam demum tentatum eſſet, mortuum, & ſub noxam peccati noſtri cõdemnatum. Quare quoquo te hic uertas alterum fatearis, neceſſe eſt: Aut uerbũ eiuſdem eſſe cum Patre exiſtentię *Deum*, quẽadmodum Ioannes docet: Et tum ſubſiſtere nõ poteſt hæc de conuerſione uerbi in carnẽ interpretatio. Aut hęc, quę ex Scripturis de *Deo* attulimus, falſa omnia eſſe: ſi hanc interpretationẽ tueri uelis. Nos certe facere nõ poſſumus, ut non Scripturæ maiorẽ, quàm huic interpretationi fidẽ tribuamus. Iam & circa humanæ in Chriſto naturæ cõſiderationem, manifeſtã (ut antea quoque expoſuimus) Pauli doctrinam habemus: filiũ Dei, qui in principio uerbũ erat, aſſumpſiſſe formam ſerui, ſemẽ Abrahæ, participem factũ eſſe eiuſdem nobiſcum carnis & ſanguinis, propterea quod noſtri ſimilis (excepto duntaxat peccato) eſſe per omnia debebat. Iam uero non potuit particeps fieri filius Dei (iuxta Paulum) niſi eorum quæ & multorum ſimul communia eſſent, & prius alio-

Philip. 2

Hebr. 2

qui

qui extitiſſent quàm in eorũ participationē ueniſſet: hoc enim proprie (ut alias dictum eſt) ſignificant & uerbum μετέχω, quo Paulus uſus eſt, ut nobis ſocietatem Chriſti in carne noſtra ſignificaret: et reciprocum illud τῶν αὐτῶν, hoc eſt eorundem ipſorum, nimirum eius carnis & eius item ſanguinis, quibus hi antea communicaſſent, quorum ille ſimilis adeoq; & frater eſſe debebat, fieri autem non poteſt ut filius Dei, ſiue uerbũ, ſimul & particeps ſit factum eiuſdē carnis & ſanguinis quę pluribus iã fuiſſent communia, ac pri⁹ multo extitiſſent quàm in eorum participationem ueniſſet, & conuerſione ſui in eam carnem trãſierit, quæ tũ primũ extare in Chriſto cœpiſſet, & eſſet illius ſolius dũtaxat propria, nempe non ex hominis ullius ſed e Sancti ſpiritus ſubſtãtia deducta. Pugnãt ſane hęc inter ſeſe, neq; ſimul conſiſtere ullo modo poſſunt. Quid quod ipſemet Ioannes eodem ipſo loco in ſubſequentibus mox uerbis impugnat tuam interpretationem? Ait enim hoc ipſum uerbum quod Deus eſt, quodq; caro factũ eſt, cõſtituiſſe ſibi domiciliũ in nobis.

Eſt enim nota ſignificatio uerbi σκηνῶ quo hic Ioannes utitur, deducti a conſtituendis tabernaculis, unde & apud Xenophontem pro Caſtrorum metatione uſurpatur: & apud omnes Euangeliſtas auiculæ illæ dicuntur κατασκηνοῦν quæ ſibi domicilium ſeu nidos in ſinapis ramuſculis conſtituunt. Cum igitur Filius Dei ſeu uerbum, domicilium ſibi in nobis conſtituere ſtatuit per ſuam incarnationem ut uere Emmanuel eſſet, quemadmodum id & per Prophetam & per Angelum promiſſum erat: fieri equidem non potuit, ut uel conuerſione ſui deſineret eſſe quod erat, nempe uerbum: uel in eam carnem tranſiret quæ cum noſtra carne nullam prorſus communionem haberet. Pugnant enim hæc, in nobis habere domicilium: Et uel deſijſſe eſſe quod erat, uel in eam carnem tranſijſſe, quæ illius ſolius propria duntaxat eſſet, & nulli præterea alteri communis. Proinde admittere nullo pacto poſſumus tuam interpretationem de carne Chriſto ſoli duntaxat propria, multo minus autem de uerbi in carnem iſtiuſmodi conuerſione: Nam præterquàm quod

ex

ex ipſa uerborum ſignificatione colligi cer-
to non poteſt, ſcripturæ præterea etiam re-
pugnantiam inducit, ſiue Diuinam in Chri
ſto ſiue humanam naturam intueamur: Et
eripere nobis ad extremum conatur, ineffa-
bilem illam conſolationem, qua certi ſu-
mus, Deum, ut Emmanuel eſſet domicili-
um ſibi in carne noſtra (pro ſua miſericor-
dia) conſtituiſſe ut fratres ipſius eſſemus,
quatenus hoc tantum beneficium ſuum nõ
contemneremus. Atq; id in cauſa eſt etiam,
cur tuam de Chriſti Domini incarnatione
doctrinam pijs omnibus uitandam eſſe pu
taremus, & nunc etiam putemus. Nos por-
ro hoc Ioannis loco rem geſtam hiſtorice
duntaxat narrari dicimus, non autem mo-
dum incarnationis Dominicæ explicari:
Et quemadmodum non ideo dicit initio
fuiſſe uerbum quod iam id eſſe deſierit: Eſt
enim & nunc (quemadmodum & in princi-
pio erat) uerbum, nempe æternus atq; im-
mutabilis Deus: ſed quod tum uerbum nõ
aliud erat quam ipſe duntaxat Deus, Ita &
hiſce uerbis (Verbum caro factum eſt) dici-
mus non hoc doceri a Ioanne, quod uer-

bum illud(quod initio Deus erat) deſijſſet eſſe quod erat,& in aliud quod nō erat,nempe in carnem quandam ſoli ſibi propriam, tranſijſſet: ſed quod illud ipſum uerbum (quod in principio ipſe duntaxat Deus erat)cœperit ſimul eſſe & homo, conſtituto ſibi in nobis,hoc eſt in carne noſtra tabernaculo ſiue domicilio,ut uere Emmanuelem ſe eſſe re ipſa declararet. Sic nos iuxta familiarem Scripturæ uſum(ut paulo antea indicauimus) uerbum (ἐγένετο) ſiue factum eſſe, accipimus pro cœpiſſe eſſe,non mutata interim priore ſua exiſtentia, ſed adiuncta ſibi humanitatis noſtrę natura in qua ſibi tabernaculum(ut dixi) conſtituere uolebat. Carnem uero totum hominem intelligimus carne ſimul ac ſpiritu conſtantem: neq; enim uerbum exanimis caro factum eſt,& perſpicuum eſt Ioannem de hominis carne loqui,ſub cuius alioqui nomine ſcriptura nobis totum ſane hominem infinitis locis deſignat,ne quid hic tibi pręter ſcripturæ uſum attuliſſe omnino uideamur. Atque ita demum uerba hæc Ioannis exponimus: Verbum caro factum eſt, &

habitauit

habitauit in nobis, hoc eſt, VERBVM, quod initio Deus duntaxat erat: FACTVM EST, cœpit etiam ſimul eſſe: CARO: homo. ET HABITAVIT, domicilium ſibi conſtituit: IN NOBIS, in carne noſtra, per illius participationem: quemadmodum Paulus docet. Hanc autem interpretationem ideo ſequi malumus, quod ex frequenti uſu Scripturæ petitur, & totius Euangelicæ doctrinæ conſenſu confirmatur, quod equidem utrunq; in tua interpretatione deſyderamus. Tantum uero abeſt ut locus hic Ioannis doctrinæ noſtræ de Chriſti Domini conceptione quoquo modo repugnet: ſiquidem illum iuxta uſum Scripturæ (ita ut diximus) interpretemur: ut illã adiuuet etiam prorſusq; confirmet, id quod facile alioqui apparebit, ſi ea quibus modus ipſe conceptionis Chriſti nobis exponitur e ſuis locis petita uerbis hiſce Ioannis interſeramus ad hunc modum.

VERBUM Deus filius.

Ex ſemine Dauid. Rom. 1.
Ex muliere. Galat. 4.
Ex uirgine Maria. Matthei 1.
Ex Iſraele ſecundum carnem. Rom. 9.
Ex matre quæ illum concepit. Luc. 1.
Viro non cognito. Matth. 1. Luc. 1.
Ex Spiritu ſancto, hoc eſt, illo autore, ibidem
Et peperit. ibidem
Filium ſuum. ibidem
Fructum uentris ſui. Luc. 1.

FACTUM EST, cœpit eſſe.

CARO
Homo
Chriſtus
Emmanuel

ET HABITAVIT Tabernaculum ſiue domicilium ſibi conſtituit, IN NOBIS, in carne noſtra per illius participationem.

Hic ſane facile eſt uidere, a nobis ſta‐re hunc Ioannis locum ſi recte intelligatur, reprehendi uero noſtra interpretatio non poteſt, poſteaquam totius ſcripturæ conſenſum retinet, & ex frequenti illius uſu deſumpta habetur. Alij loci quos tu hic adfers, neq; in hoc proprie ſunt proditi ut nobis myſterium conceptionis Chriſti exponant: Et ſimpliciter accipi non poſſunt propter locorum repugnantiam, quæ non patitur ut uerba eorum nude ac ſimpliciter exponamus. Iam locis pugnantibus nihil effici poſſe ſcimus, niſi ſublata prius omni repugnantia, ut ſcripturæ autoritatem atque conſenſum ſaluum ubiq; retineamus. Deinde diſcrimen etiam obſeruare inter locos (ut antea quoq; dictum eſt) debemus, quinam proprie tractent aliquid, & qui aliud agentes eiuſdem rei obiter etiam meminerunt, ut non ex alienis proprios, ſed ex proprijs alienos potius & interpretemur & æſtimemus. Quare, ante omnia, loca quæ adferri a te tuiſq; ſolent recenſebimus, & ut illorum repugnantia cum alijs locis facilius deprehendi poſsit, Antitheta

ipſorum e regione cuiuſq; addemus: quæ ſane in concordiam reduci prius à nobis debebant, quàm ueſtris iſtiuſmodi locis ˜fficere quidquàm poſsitis. Et poſt ſublatam item repugnantiam, conſyderabimus, ueſtri ne, an uero noſtri loci magis proprie tractent myſterium ipſum Dominicæ incarnationis, ut intelligamus, utros ex alijs metiri æſtimareq; debeamus. Diximus autem non eſſe nobis inuehendas nouas ac inſolitas Scripturæ interpretationes, ſed ijs potius utendum eſſe quas aut in eoipſo aut in ſimili argumento Scripturis familiares eſſe ſcimus. Quare id a te prɇſtari hic uellemus etiam, ut in locorum ueſtrorum cum ipſorum Antithetis conciliatione, receptos in Scripturis tropos, argumentoq; noſtro familiares adhibeatis, aut noſtram interpretationem amplectamini, quam nos ſcripturæ familiarem eſſe, & quidem in Chriſti Domini potiſsimum conſideratione oſtendemus. Sunt autem præcipui hi fere loci quos ad cauſæ ueſtræ confirmationem adducere ſoletis.

Chriſtus Primogenitus omnis creaturæ per quem condita omnia. Epheſ. 5. Coloſſ. 1. Hebre. 1.	*Chriſtus ueniente temporum plenitudine, conceptus, & natus, Galat. 4. Matth. 1. Luc. 1.*
Chriſtus { *e cœlo a Patre miſſus. Ioan. 3.* / *Nouus homo e cœlo 1. cor. 15.* / *Panis datus e cœlo Ioan. 6.* }	*Chriſtus* { *in Nazareth conceptus. Luc. 1.* / *in Bethleem natus Matth. 2.* }
Chriſtus heri, hodie & in ſæcula. Heb. 13. Idem aſcendit qui & deſcenderat. Epheſ. 4.	*Chriſtus iuxta definitum a Patre tempus, factus, natus, & mortuus, idemq; & aſcendit, non autem qui deſcenderat tantum Gal. 4. Math. 2. 27. Act. 1.*

Hos locos tu potiſsimum urges in tua ad me Epiſtola, atq; in libello item tuo, ut oſtendas idem prorſus eſſe Chriſtum quod uerbum, & uerbum quod Chriſtum, Deinde carnem Chriſti, non eſſe noſtram carnē e limo deductā, ſed cœleſtē, hoc eſt, e cœlo ortam. At uero addita noſtra Antitheta labefactāt in hac parte omnem doctrinā tuā, neq; permittunt ut locos tuos nude ac ſimpliciter interpreteris, imo cogaris etiā uelis nolis ſchematū in illis exponendis remedio uti, ad tollendā Antithetorū repugnantiā,

quam

quam te equidem tollere omnem oportet, ſi locos tuos nudæ ac ſimplici locorum noſtrorũ interpretationi opponere uelis. Pugnant autem hęc ſi ſimpliciter accipiantur: Chriſtum Dominum eſſe primogenitum omnis creaturæ, eſſe ante condita omnia ſæcula: Et eundem ipſum rurſus multis ſæculis poſteriorem eſſe, ac tum demum & factum eſſe & natum ubi temporum plenitudo à Deo Patre conſtituta ueniſſet. Rurſum pugnant & hæc: Chriſtum e cœlo ueniſſe, eſſe nouum e cœlo hominem, eſſe Panem e cœlo datum: Et eundem ipſum conceptum eſſe in terris in uirginis utero, & in Bethleem natum. Neq; minus pugnãt hęc: Chriſtum eſſe heri, hodie, & in ſæcula, eundemq́; ipſum aſcendiſſe qui & deſcenderat: Et eundem rurſus etiam iuxta conſtitutum tempus factum, natum, & mortuum eſſe: neq; eum duntaxat qui & deſcenderat, ſed qui hic in terris quoq; conceptus, natus, ac mortuus eſt aſcendiſſe. Pugnãt inquam omnia hæc, & tantiſper dum non concilientur, certe neq; tuam doctrinam confirmare poterunt, neq; ſimplicem ac nudam

locorum

locorum noſtrorum interpretationem im-
pugnare. Neq; uero negare poteris, omnia,
quæ locis hic tuis oppoſuimus, & quæ in e-
andem ſententiam ubiuis in Euangelicis &
Apoſtolicis literis de Chriſto Domino do-
centur æque uera eſſe, atq; ſunt loci tui qui-
bus nos oppugnare conaris. Ita igitur tibi
Antitheta noſtra cum tuis locis concilian-
da erunt ut ueritas illorum inconcuſſa ſane
permaneat. Perinde enim uerum eſt Chri-
ſtum ueniente temporum plenitudine fa-
ctum & natum eſſe, atq; uerum eſt, eſſe o-
mnis creaturæ primogenitum per quem
condita ſint in cælis ac terris omnia: & quę
reliqua in tuis locis & eorum Antithetis ha
bentur. Iam & ſi diuinare nolo quonam
modo hæc tu conciliare uelis, id tamen hoc
loco prętermittere nolui ut te admonerem:
non eſſe fidelis interpretis ita locos in ſpe-
ciem inter ſeſe pugnantes uelle ſimul ſine
diſcrimine ullo confundere, ut quatenus ſi-
bi conſentiant, quatenus item ab inuicem
diſſentiant clare diſcernere non poſsis. neq;
illud item, ut in exponendis locis aut a ſim-
plici uerborum intellectu nos temere & ſi-

ne cauſa legitima abducas: aut nouas tibi pro tuo arbitrio interpretationes confingas, quarum exempla in Scripturis alibi oſtendi non queant. Nec temere hæc toties repeto, mi Menno Dum enim doces, idem eſſe uerbum & Chriſtum, Chriſtum & uerbum, nõ ſatis obſeruas quatenus hæc ſimul conſiſtant, aut ſibi mutuo repugnẽt. Si enim ſimpliciter id uerum eſſe affirmes ut quidquid Chriſtus eſt id totum uerbum facias, & contra: hominem certe à Chriſto in uniuerſum excludes. Nam uerbũ quãtum eſt, totum ſane Deus eſt, quemadmodum Ioannes docet. Rurſus dum in locorum noſtrorum explicatione qui Chriſtum Dominum ex ſemine Dauid, ex lumbis eius, ex Iudæis, ex muliere, ex Maria uirgine, factũ, natũq; & quidem iuxta carnem eſſe teſtãtur, à ſimplici nos illorum intellectu abducere conaris, & doces, natum & factum eſſe ex aliquo his locis, idem eſſe, quod per aliquem (ſumpta interim aliunde ſui origine) trãſijſſe, nihil adducis quod ſimplici uerborũ interpretationi opponi poſsit, neq; item exemplum ullũ profers tuæ interpretationis. Si enim tua

tua nobis teſtimonia opponas, quæ Chri-
ſtum e cœlo à Patre miſſum, ſecundũ e cœ-
lo hominẽ, Panem e cœlo datũ eſſe docent:
nos illa nobis non prius opponi poſſe dice-
mus, q̃ cum Antithetis ſuis iuxta Scripturæ
uſum cõcilientur, conciliata aũt nihil cõtra
nos facient, imo uero noſtrã potius doctri-
nam confirmabunt. Et ut donemus tua no
bis teſtimonia opponi poſſe, ubinã oſtẽdes
in Scripturis, factũ & natum eſſe ex aliquo,
idem ſignificare, quod per aliquẽ (deducta
interim aliunde tota ſui origine) tranſijſſe?
ubi item uocem hanc concepiſſe, idem eſſe,
quod aliunde conceptum duntaxat geſtaſ-
ſe? Hæc tibi Scripturæ exẽplis comproban-
da eſſent, aut certe nõ inuehenda in Scriptu
ras, ſi nullis illius exemplis confirmari que-
ant, ſiquidem fidelis & diligẽs Scripturæ in-
terpres haberi uelis. Iam cum neq; interpre
tationis tuæ exempla ulla, uel adfers, uel
adferre etiam potes: & eiuſmodi præterea
locos opponis, qui propter Antithetorum
repugnantiam ſimplicem ipſi intellectum
retinere nõ poſſũt, nedum ut nos à ſimplici
locorum noſtrorũ interpretatione depel-
lant:

ſant, neq; proprie etiam tractant argumentum incarnationis Chriſti: ſane quàm ſit ſolida, pura, ac fidelis doctrina (in hac parte) tua, tu ipſe cogitare potes. Ais te cum Scripturis ſimpliciter loqui, id equidem tibi optarim, & quidem ex animo: Sed non ſcio an hoc ſit ſimpliciter cum Scripturis loqui, uelle illas ſine ordine ac iudicio omneis confundere: & eiuſmodi illis attexere interpretationes, quarum exẽpla in illis nuſquàm indicari poſſunt. Nos certe præter Scripturæ uſum nihil hic proferimus, & totius interim Scripturæ conſenſum retinemus. Quodq; ad locos tuos attinet, primũ dicimus Antitheta illorum nõ permittere ut ſimpliciter iuxta nudam uerborum ſignificationem exponantur. Hæc enim uera ſimul eſſe non poſſunt: Chriſtum Dominum quantus eſt e cœlo totum miſſum & datum eſſe: Et eundem rurſus ipſum in terris in uirginis matris utero cõceptum ac demum in Bethleem etiam natum eſſe. Prius igitur hanc locorum repugnãtiam oportere tolli, idq; iuxta Scripturæ uſum, quàm tua noſtris opponantur. Et ita interim tolli: ut &

tuorum

tuorum locorum,& noſtrorum Antitheto-
rum inconcuſſa ſimul ueritas permaneat.
Deinde cum loci noſtri in hoc proprie ſint
proditi (quemadmodum iam oſtendimus)
ut & ſeriem pariter & modum *Dominicæ*
incarnationis exponant, circa quam alio-
qui ſolam noſtra hic controuerſia uerſa-
tur: tui uero loci alios ſcopos diſputationis
ſuæ habeant: Aequius ſane eſſe dicimus ut
in proprio locorum noſtrorum argumen-
to loci tui e noſtris locis æſtimentur, atque
troporum remedijs emolliantur potius (ſi-
quidem cum noſtris conſiſtere nequeant)
quàm ut noſtros locos in proprio ipſorum
argumẽto ſimplici uerborum ſignificatio-
ne debeant ſpoliare, præſertim cum alijs
præterea Antithetis aliunde quoq; oppu-
gnentur. Poſtremo ut iam & Antitheta hic
noſtra non tantopere urgeamus: & tibi in-
ſuper donemus etiam, tuis locis æque pro-
prie atq; noſtris tractari argumentum in-
carnationis Chriſti, & proinde parẽ utriſq;
etiam autoritatem decernamus: Illud certe
negare non poteris, plus nobis credendum
eſſe omnino, ſi tuos locos cum noſtris iuxta

G Scripturæ

Scripturæ uſum & quidem ita conciliemus ut utrorumq; ueritas inuiolata permaneat: quàm tibi, qui ut nudam ac ſimplicē locorū tuorum ſignificationem tuearis, nouā prorſus adeoq; & Scripturæ incognitā adfers interpretationem: & nouas etiam in Scriptura pugnas feris. Vt autem intelligas, nos in tuorum locorum cum noſtris conciliatione nihil præter Scripturæ uſum uelle agere, id quod à te prꝍſtari etiam magnopere cuperemus: indicabimus tibi noſtræ interpretationis & modum ipſum & uſum. In eorum explicatione quæ multis partibus ita conſtant, ut (quatenus integra ſemper maneant) diuidi amplius præterquàm ſola animi cogitatione nunquàm poſsint: hoc ſane eſt dicendi genus familiariſsimum tum linguis tum Scripturis omnibus ſiue Sacris ſiue profanis: ut uel ad partes quod totius eſt referant, uel toti tribuant, quod ad aliquam duntaxat partium proprie pertinere conſtat. Vulgo Synecdochen uocant. Sunt autem infinita eius ſchematis exempla tum apud Græcos tum apud Latinos: ſed nos ea adferemus quæ in

Scripturis

Scripturis habētur. Cum igitur homo dua-
bus partibus ita conſtet, nempe corpore & Spiritu: ut (quatenus integer permanere debeat) diuidi amplius niſi ſola imagina-
tione non poſsit. nonnunquàm id ad alte-
rutram illius partem Scriptura refert quod eſt totius alioqui hominis: nonnunquàm toti tribuit quod ad alteram duntaxat par-
tium illius proprie pertinet. Prioris exem-
pla habemus, ubi ſub animæ nomine totus homo deſignatur. Gene. xlvi. Act. ij. Po-
ſterioris in Euangelica illa Diuitis & Men-
dici Antitheſi: Mendicus deportatur ab An gelis in ſinum Abrahæ, Diues uero ſepeli-
tur in inferno. cum id totũ non niſi ad Spi-
ritum utriusq́; referri poſsit. Ad eundẽ mo-
dum & de Chriſto Domino iuxta humani tatem illius legimus. In monumẽto poſue-
runt eum. Vt uenientes ungerent Ieſum. Ie-
ſum quęritis crucifixũ. quũ hæc tamen non niſi ad corpus Chriſti mortuum pertineãt. Et quoniã Chriſtus Dominus pręter aliorũ omnium hominum naturã, duabus præte-
rea naturis etiam ita conſtat, Diuina uideli-
cet & humana, ſitq́; Deus ſimul & homo,

unus atq; idem Chriſtus, quemadmodum ſpiritus & caro eſt unus atq; idem homo. Solet nonnunquàm Scriptura illi toti tribuere, quod alteri duntaxat ipſius naturæ proprium eſſe conſtat. Nonnunquàm uero quod totius Chriſti eſt, hoc eſt, Dei ſimul ac hominis: id ad alteram duntaxat illius partem refert. Ita Ioannes, Verbum quod erat ab initio, auditum, uiſum, & contrectatum eſſe docet. Hic enim ſub uerbi nomine totus Chriſtus intelligitur Deus pariter ac homo etiamſi ſub uerbi uoce Diuina duntaxat in Chriſto natura proprie deſignetur, quæ equidem neque uideri in uita hac unquàm multo minus autem contrectari poteſt. Sed multo frequẽtius hoc facit Scriptura, ut toti Chriſto *D*eo ſimul ac homini tribuat, quod alteri duntaxat illius naturæ eſt proprium: ſic enim nos Spiritus ſanctus certiores uult facere de uera atque ſæculis iam deinceps omnibus indiuidua ueri *D*ei & ueri hominis in Chriſto Emmanuele coniunctione, ut dum quod partis eſt toti tribui audimus, indiuiduam partium coniunctionem in illo eſſe cogitemus. Sic Chri

ſtus

ſtus ignorat diem & horam extremi iudi-
cij, & idem interim omnes ſcientiæ theſau-
ros in ſe reconditos, atq; ipſum adeo iudici-
um etiam traditum ſibi à Patre habet. Hæc
porro ſimul non poſſunt conſiſtere ſi ſim-
pliciter ſingula ut ſonant de toto Chriſto
accipiātur, etiamſi ſingula toti Chriſto tri-
buantur. Sed ignorat, ut homo: ſcientiæ
theſauros habet, ut Deus: iudex eſt ut *Deus*
pariter ac homo: propter admirabilē hanc
utriusq; in ſe naturæ coniunctionem. Neq;
uero ideo Chriſtum diuidimus quemadmo
dum tu cauillaris, quod utranq; in illo na-
turam ſeparatim ita conſyderemus & alte-
ram ab altera iuxta earum proprietates a-
nimi cogitatione diſcernamus. Quemad-
modum enim neq; hominem ideo diuidi-
mus quod illum duabus partibus conſtare
docemus nempe anima & corpore: atque
ab inuicem illas etiam iuxta earum proprie
tatem cogitatione noſtra diſcernimus. Ma-
net nanq; unus atq; idem homo, etiāſi cor-
pus illius ex parentibus gigni, animam ue-
ro à *Deo* ipſo adflari: atq; hanc immorta-
lem, illud uero mortale eſſe dicamus. Ita

manet nihilominus etiam unus atq; idem in æternum Chriſtus, etiamſi quæ alterutri ipſius naturæ propria ſunt ſeparatim in illo obſeruemus. eumq́; & ex Deo uerum Deum: & hominem rurſus ex homine genitũ uere eſſe credamus. Ac Deum ſane in ipſo æternum, ſanctũ, & prorſus immutabilem: hominem uero mortuum, tentatum, & ſub noxam peccati noſtri condemnatum eſſe fateamur. Commemorat autem Scriptura eas in Chriſto proprietates, ut intelligam⁹ duas iſtas in ipſo naturas non equidẽ confuſas aut cõmixtas quoquomodo eſſe: ſed ita connexas duntaxat, ut ſuas utraq; nihilo ſecius proprietates retinuerit, atq; nunc etiam retineat. Et toti interim Chriſto frequenter tribuit, quod alterius tantũ naturę proprium eſt: ut indiuiduam prorſus illarum cõiunctionem in uno iam atq; eodem Chriſto Domino oſtendat. quemadmodũ & homo intelligere, uelle, ac meminiſſe totus dicitur, etiãſi hæc ſint animæ ipſius duntaxat propria: dicitur & uideri, item tangi, ac mori, cum horum nihil ad animã pertinere ſciamus. Quare in ijs quę in Scripturis

Chriſto

Chriſto Domino tribui uidemus, intueri ante omnia debemus naturarũ ſuarũ proprietatem, ut quod alterius naturæ propriũ eſt, id ſoli illi etiã, non aũt utriq; ſimul tribuamus, multo minus aũt ab altera in alteram transferamus, etiamſi de toto plerunq; Chriſto, Deo ſimul ac homine, Scriptura loqui uideatur. Ita cum audimus Chriſtum, peccata remittere, dare uitam mũdo, conferre Spiritum ſanctum, mortuos uerbo ſolo ſuſcitare, & id genus reliqua, non equidem id Chriſto, ueluti Mariæ Filio atque homini, ſed ut Dei Filio, Verbo nimirum ęterno, ſed homini iam in Chriſto ita coniuncto, tribuemus, ut ab illo ſeparari deinceps nunquàm poſſit. Rurſus dum eundem ipſum Chriſtum audimus cõceptum eſſe in matris utero, natum, mortuum, tentatum, & ſub noxam peccati condemnatum, horum ut nihil in Deum poteſt cadere, ita ad hominis illa naturam in Chriſto omnia referemus, ne ſcripturam de Chriſto (pro naturarum illius uarietate) differentem, ac toti Chriſto id tribuentem (propter indiuiduam naturarum coniunctionem)

 quod

quod alteri tantum naturæ proprium eſt, mendacem atq; ſecum pugnantem faciamus. Ad eundem porro modum Scripturæ teſtimonia de Chriſti Domini origine accipiemus. Verſatur autem ea de Chriſti origine quæſtio potiſsimum, circa temporis, loci, & ſubſtantię conſyderationem: de quibus uarie fere Scriptura loquitur propter naturarum uarietatem, dum Chriſtum Dominum, nonnunquàm e Diuina, nonnunquam ex humana natura metitur: ut illum & Deum uerum, & hominem ſimul uerum etiam eſſe oſtendat. In temporis conſyderatione æſtimat Chriſtum Scriptura ex æterna Diuinitatis ſuæ natura: dum illum heri, hodie, & in ſæcula. Hebr. xiij. Ante Abrahamum Ioan. viij. eſſe docet. dum eum primogenitum omnis creaturæ appellat, per quem condita ſint omnia, Col. i. Hebr. i. & quæ ſimilia de Chriſto, deq; originis ſuæ tempore iuxta Diuinæ ſuæ naturæ conſyderationem habentur. Hęc ſane etſi toti Chriſto Deo ſimul ac homini Scriptura tribuat, ad humanitatem tamen illius referri non poſſunt: iuxta quam eum poſt multa tem-

pora

pora initium ſuum habuiſſe ſcimus. Rurſus dum Chriſtum filium Dauidis, e ſemine illius iuxta carnem ueniẽte definiti temporis plenitudine conceptum, natum, & mortuum eſſe legimus, Galat. iiij Matth. i. ij. xxvij. Hæc etiam, licet de toto Chriſto loquantur, ad illius tamen diuinitatem referri nullo modo poſſunt, quæ neque initium neq; finem nouit ullum, nedum ut uel cruciatus uel mortem quoquomodo admittat, ſed ad humanitatem eius pertinent omnia, iuxta quam æſtimare illum Scriptura hiſce & alijs præterea multis locis uoluit, ut nos de uera illius humanitate etiam redderet certiores. Idem uero fieri uidemus & in loci circa originem Chriſti conſyderatione. Habemus teſtimonia quæ de loco originis Chriſti differunt iuxta *Diuinitatis* ſuæ naturam. Exiui à Patre & ueni in mũdum. Panis qui de cœlo deſcendit. Qui de cœlo eſt ſupra omnes eſt. Nemo aſcendit, niſi is qui deſcẽdit filius hominis. Filius hominis aſcendit ubi erat prius. Nouus homo de cœlo, Ioan. iij. vi. Epheſ. iiij. i. Cor. xv. & quæ multa huius generis habentur.

Et hæc ſane fruſtra ad Chriſti humanita-
tem referamus, etiamſi toti Chriſto tribuan
tur: propterea quod alia teſtimonia quę de
loco etiam originis Chriſti iuxta humani-
tatis ſuæ naturam differunt, docent, Chri-
ſtum, non e cœlis à Patre iuxta carnem de-
ſcendiſſe aut ueniſſe: ſed in uirginis matris
utero, in Nazareth cōceptum: in Bethleem
natum: Hieroſolymis mortuum eſſe. Hæc
porro teſtimonia de tempore & loco origi-
nis Chriſti tractantia, non ſuo loco nobis
opponuntur in argumeuto conceptionis
Chriſti: in quo, non ſane de tempore aut
loco, ſed de ipſa ſubſtantia originis Chriſti
in conceptione eius tractatur. præſertim
uero ea teſtimonia, in quibus Scriptura,
Chriſtum, non ex humanitatis ſuæ (de qua
tamē proprie hic agitur) ſed ex Diuinitatis
ſuæ natura metitur: quæ prorſus eſt aliena
ab argumēto noſtro, de modo cōceptionis
ſeu incarnationis Chriſti. Primum enim
æquius erat ea producere teſtimonia in ar-
gumento conceptionis Chriſti, in quibus
Scriptura Chriſtum ex humanitatis ſuæ na
tura metitur: quandoquidē incarnatio Do-
minica

minica tota hominis potiſsimum naturam in Chriſto intuetur. Deinde uero ſi & ea nobis opponenda erant quæ de tẽpore aut loco originis Chriſti iuxta naturã Diuinitatis ſuæ diſſerũt: tolli equidẽ prius omnẽ illorũ cum ſuis Antithetis repugnãtiam in proprio illorum argumento oportebat, priuſquàm nobis opponerentur, ſi quidẽ robur aliquod aduerſus doctrinam noſtrã obtinere debebãt. alioqui fruſtra in alieno argumento nobis opponas quæ in proprio ipſorum argumento Scripturę repugnantiã inducunt. Quę de ſubſtantia originis Chriſti proprie tractãt, Matth. i. Luc. i. Ioan. i. ea ita iam explicuim⁹ tam iuxta *D*iuinę quàm iuxta humanę in Chriſto naturę rationem, ut quod ad approbandam unanimi locorũ omnium cõſenſu doctrinã noſtram attinet nihil nobis prætermiſſe uideamur. Ex quibus ſane ſimul omnibus facile quiſq; intelliget iam, nihil aduerſus doctrinam noſtrã facere, quæ uel de tẽpore, uel de loco, uel de ſubſtantia etiam originis Chriſti in ſua cõceptione opponere nobis conaris. Venio nunc ad refutationem tuã noſtræ argumẽtationis,

tationis, quam tibi cum apud nos eſſes in unum ſyllogiſmum redactam tradideramus. Rides nos quod ſyllogiſmo tecum ac non potius Scripturis egerimus, atque hic Philoſophię ſtudium (ueluti rem Chriſtiano Doctore indignam) traducis: Ais te cum Scripturis loqui malle ſimpliciter, quàm ſubtiles noſtras ratiocinationes ſequi: & quæ in eam ſententiam ſemper adferre ſoles. Et putas te iam uiciſſe, ſi iſtiuſmodi uoces inter tuos quàm latiſsime ſpargas: nos omnes Philoſophos, te ſolum Theologum eſſe: nos omnes humana ſapientia, te ſolum Scripturæ autoritate niti. Pręclara ſane uia ad aucupandã plebis imperitæ gratiam: cui facile perſuaſeris, ut quidquid nõ intelligit damnet Philoſophiæ nomine: preſertim ſi quidquid contra te facit Philoſophiam eſſe dicas. At uero magnum diſcrimen eſt inter ſimplicitatem & inſcitiam. Simplicitas non odit eruditionem: ſed & linguarum & diſciplinarum cognitionẽ inter Spiritus ſancti dona cum Paulo numerat. quæ utraq; dum tu contemnis, traducis, ac rides, non equidem ſimplicitatem

præ

præ te fers,ſed inſcitiam:quam tuis etiam commendare conaris,& ornas ſimplicitatis titulo. Proferam autem tibi exemplum paulo craſsius,quo facilius diſcrimen hoc inter ſimplicitatem & inſcitiam perſpici à tuis poſsit, Ac primum abs te quærã, quidnam ſub carnis nomine intelligat Apoſtolus dum ait,non fore ſaluam ex operibus legis omnem carnem? Aut apud Prophetam Deus ipſe dum ait, Effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem? Non negabis opinor hominem totum ſub carnis nomine intelligi. Rurſus ubi Adam de Eua ex latere ſuo formata ait, Hæc caro de carne mea, Aut Chriſtus Dominus à Spiritu carnem haberi negat, An & illic carnem pro homine poni putabis? ac non potius pro ipſa carnis ſubſtantia? Præterea in illa Dei apud Moſen querimonia, ubi Deus negat Spiritum ſuum in homine permanſurum uel diſceptaturum eſſe, propterea quod ſit caro, num illic item carnem aut pro homine aut pro carnis ſubſtantia accipi oportere dices,ac non pro carnis affectibus potius? Age uero ſi quis uno atq; eodem modo

carnis

carnis nomen in omnibus hiſce locis expo‑
nendum eſſe contenderet,atq; huic ſuæ in‑
terpretationi ſimplicitatē prætexeret, quod
ſimplicius eſſe uideatur,ſi unā ſemper eiuſ‑
dem uocis ſignificationē retineamus,quàm
ſi inuehamus interpretādi uarietatem. Aut
ſi carnem pro carnis uel ſubſtantia uel affe‑
ctibus apud Prophetam exponeret,ubi de
emittēdo ſuper omnem carnem ſpiritu ſuo
Deus loquitur,atq; in uerbis Adæ item ad
Euam carnem pro toto homine accipiat,Ei
ne tu tribueres ſimplicitatem,an uero inſci‑
tiam? Equidem te ita ſtupidum eſſe non pu
to,ut hic inter ſimplicitatem & inſcitiam di‑
ſcrimen ipſe ſtatuere non poſsis. Ad eundē
porro modū,ſi quis neglecta in carnis uoce
ea ſignificationis uarietate,ita Chriſti ſen‑
tentiam illam interpretetur, qua docemur
Carnem eſſe quidquid ex carne natum eſt,
ut alio loco ſub carnis nomine, carnis ſub‑
ſtātiam intelligat,alio uero carnis affectus
ſeu ingenium, idq; in eadem propoſitione,
& poſt tam preclaram interpretationē do‑
gmatis ſuis hanc Chriſti ſententiam præte‑
xat, eumne tu ſimplicē Scripturæ interpre‑
tem?

tem fidelemq; Ecclesiæ Doctorem putabis? At uero hoc ipſum nos docet Dialectica ut hanc in argumētationibus πολυσημασίαν non recipiamus, propterea quod faciat uicioſam argumentationem. quod ſi ſimplicitatis eſt uicia non admittere, ſed pure tractare Scripturas, equidē negare nō poteris uſum Dialecticæ utilem eſſe ad retinendam ſimplicitatem in Sacrorum explicatione, & nō tam ſimplicitatem amari ab ijs qui aut linguarum aut diſciplinarum uſum damnāt, ſed inſcitiā potius, quam ut honeſto aliquo nomine ornent, ſimplicitatem uocant. Neq; alia ratio eſt in argumētorum formatione. Simplicius docet qui redactis in compendium uerbis ac ſententijs, ordine illas ſuo proponit, ut res facilius poſsit intelligi, quàm qui nullo obſeruato ordine ſimul confundit omnia, & neque unde ordiatur, neque ubi finem faciat uidet. Et cum non ſit magis perſpicua ulla argumentandi ratio quàm quę per Syllogiſmos quos uocāt, nulla ſane ſimplicior haberi poteſt docendi ratio, q̃ quæ per Syllogiſmos traditur, quorum principia præſertim, non ex humana

ſapientia

ſapientia (cui nos nihil tribuimus) ſed ex uerbo Dei petuntur. Ita & Chriſtus Dominus inuicto prorſus ſyllogiſmo utitur aduerſus Phariſæos in cauſa omnium longe grauiſsima, hoc eſt, cum illi uirtutem Diuinam ab ipſo ęditam in Beelzebul transferre conarentur. Omne regnum (inquit) diuiſum aduerſus ſeſe deſolatur. Satanæ regnũ ueſtro teſtimonio diuiſum eſt aduerſus ſeſe, dum Satanan à Satana per me pelli dicitis. Ergo ueſtro ipſorummet teſtimonio Regnum Satanæ deſolatur, & in foribus eſt Regnum Dei. Quid uero dici à Chriſto potuit, uel ſimplicius uel efficacius? & tamen hanc ſimplicitatem docet Dialectica. Rurſus in cauſa omnium difficillima de mortuorum reſurrectione Syllogiſmo etiam ora Sadducæorum obturat. Deus eſt (inquit) non mortuorum ſed eorũ qui uiuunt. Deus in Scripturis docetur eſſe Abrahæ, Iſaac & Iacob Deus. Ergo Abraham, Iſaac & Iacob (etiamſi uideãtur mortui) uiuunt. Quid obſecro hac argumentatione magis Dialecticum? ſed quid item magis ſimplex atq; efficax? An uero & Chriſtum hic Philoſo-

phiæ

phiæ reum perages, quod in cauſa tam ar-
dua modum argumentandi e media Dia-
lectica petierit? ut de Paulo taceam, cuius
in argumentando artem atq; ui nemo ſa-
tis admirari poteſt. Deſine igitur diſciplina
rum & linguarum ſtudia cauillis tuis inſe-
ctari: ſed hoc ipſum fac potius quod nos to
ties ut faciamus mones. *D*a honorem *D*eo
in Donis ſuis quæ ille extare in Eccleſia ſua
uoluit ad illuſtrandam magis ueritatis co-
gnitionem. Iam quod ad noſtros Syllogiſ-
mos attinet, Nos priuſquàm illos tibi tra-
didiſſemus multa ex Scripturis tecum egi-
mus & tu nobiſcum uiciſsim: ſed cum nos
tuas interpretationes non reciperemus, &
tu te ad noſtra deliberare uelle diceres: col
legimus tandem doctrinæ noſtræ rationes
in duos (ni fallor) Syllogiſmos: alterum de
incarnatione Chriſti, alterũ de Baptiſmo:
ut fines doctrinę noſtrę ſummo compen-
dio & ſimpliciter collectos tibi traderemus.
Atq; hæc eſt illa humana in nobis ſapiẽtia
quam tantopere inceſsis. Quid autem Phi
loſophicum habent Syllogiſmi illi? lo-
quuntur de immutabili iuſtitia, decreto &

H uolun

uoluntate *Dei*. neq; in ijs probãdis utũtur, rationibus ullis, ſed propoſitiones habent deſumptas ex uerbo Dei cui ſoli nituntur. Aut igitur in ipſo etiã uerbo Dei reprehendes Philoſophiã, ſi eam in Syllogiſmis noſtris reprehẽdas: Aut ſi uerbo Dei credendũ putas, noſtris hauddubie etiam ſyllogiſmis credes: qui nihil aliud cõtinent quàm quod uerbo Dei expreſſum habetur. Repetã aũt eum Syllogiſmũ quo doctrinã noſtram de Chriſti *Domini* incarnatiõe confirmam9, ne nudis tecũ uerbis certare uideamur, neq; de illi9 ſentẽtia (etiãſi uerba nõ teneã) quidq̃ omnino mutabo. Prima propoſitio colligitur e Scripturę perſpicuis ſentẽtijs quib9 docemur iuſtitiam ac uoluntatẽ Dei ęternam atq; immutabilem eſſe. Aut igitur uerũ eſt, iuſtitiã ac uoluntatẽ *Dei* ęternam atq; prorſus immutabilẽ eſſe: queadmodum Scriptura docet. Num. xxiij. Pſal. xxxij. Eſa. xlvi. Malach. iij. Hebr. vi. Iacob. i. Et tũ prima quoq; Syllogiſmi noſtri propoſitio impugnari omnino non poterit. Aut hac impugnata, omnia quoq; illa teſtimonia impugnari oportebit. fieri enim nõ poteſt, ſi uoluntas Dei uere eſt immutabilis atq; ęterna

ut

ãt ulla illius cõſtitutio, quominus implea-
tur immutari quoquomodo poſsit. Sic aũt
habet prior ſyllogiſmi noſtri propoſitio, e-
tiamſi alijs forte uerbis cõſtet, nos enim de
ſentẽtia nõ de uerbis certamus. Quod carni
noſtræ *Dei* decreto conſtitutum eſt, hoc in
carne noſtra depẽdi expiariq; oportet: ut im
mutabili Dei iuſtitię ſatisfiat, ſiquidẽ ſerua-
ri debeamus. Hic nihil aliud urgeri uides,
quàm æternę uolũtatis Diuinę immutabilẽ
conſtantiã, quam ſi neges, ſcripturę nõ me-
am autoritatẽ impugnabis. Altera propoſi
tio continet legis ſeu mãdati Diuini nexũ:
quo morti ſubijcimur, niſi legem ſeu mãda
tum impleamꝰ: Gen. ij. Deut. xxvij. Gal. iij.
quam etiam negare non potes ueram eſſe,
niſi ſcripturam ipſam mendacij accuſes. Sic
autem habet altera propoſitio: Mors carni
noſtræ in pœnam propter inobedientiam
conſtituta eſt decreto æternę atq; immuta-
bilis Diuinæ uoluntatis. Quid uero ha-
bes quod hic impugnes? Scriptura id do-
cet, nõ ego. Si igitur nihil in utraq; hac pro-
poſitione inficiari potes: Certe uelis nolis
largiri te id nobis oportebit, quod efficitur

ex mutua illarum collatione. nempe, in noſtra & non alia carne dependi expiariq́; oportuiſſe mortem, quæ noſtrę & non alteri carni ulli (decreto Dei) cõſtituta erat, ut ſeruari poſſemus. Et quum in Chriſti carne perſolutum expiatumq́; eſſe conſtet, quod noſtræ carni fuerat conſtitutum: perſpicuum eſt Chriſtum in noſtra & non alia carne depẽdere & expiare id oportuiſſe quod nos manebat, ſi ad nos pertinere debeat meriti ac gloriæ ſuæ (morte ſua promeritæ) communio. quam ſane pertinere, atq; nos adeo per illam ſeruari & uniuerſa ubique Scriptura, & utraq; Chriſti ipſius inſtitutio, nempe Baptiſmus & cœna teſtantur. Sed hęc tibi Philoſophica ſunt, quia contra te faciunt: & refutari abs te non poſſunt. Quid uero tu Theologus, ad hanc Philoſophicam (ſed e media ſcriptura deſumptam) argumentationem? Audiamus hic tuam Theologiam. Primum dicis non eſſe ferendam doctrinam noſtram, qui duas in Chriſto naturas agnoſcimus, & utriuſq; proprietates ſeparatim conſyderamus: propterea quod duos ex uno Chriſtos te iudice faciamus:

ciamus: alterum Spiritum, alterum carnem. Deinde argumentationi noſtræ duos potiſsimum locos e Paulo opponis: alterū ii. Cor. v. ubi docemur, Deum fuiſſe, qui ſibi mundum in Chriſto reconciliaſſet. Alterum: Col. ii. ubi Apoſtolus docet, Deum de principatibus & poteſtatibus (nimirum condemnationis noſtræ) egiſſe triumphum per ſemetipſum: ita enim in omnibus fere latinis exemplaribus legitur. Inde uero colligis non procedere noſtram argumentationē: Si enim Deus in Chriſto per ſemetipſum & mundum ſibi reconciliauit, & Principatus ac Poteſtates omnes triumphauit: non poſſe id referri dicis ad Chriſti humanitatem, nedum ut de carne noſtra hic aliquid cogitemus. Poſtremo addis, nihil opus fuiſſe Chriſto, ſi quod carni noſtræ cōſtitutum erat, in eadem carne etiam dependi expiariq; potuiſſet. Hæc tu ita cōtra nos, aisq; te hic Scripturæ per te citatę autoritatem ſequi malle quàm humanæ ſapientiæ (quo nomine noſtra deſignas) argumentationes. Age uero ne graueris uiciſsim tu homo Theologus audire nos etiam, qui ti-

bi rudes Theologiæ prorſus neque aliud quàm Philoſophi eſſe uidemur. Primum tuæ iſtius Theologiæ ſubtilitatem non aſ≠ ſequimur, dum à nobis Chriſtum diuidi a≠ is: propterea quod utriusq; in ipſo naturæ proprietates ſeparatim conſyderemus. niſi ſi tu hominem diſcerpi quoq; dicas, dum in illo ſeparatim animæ & originem & pro≠ prietates: ſeparatim uero corporis & origi≠ nem & actiones conſyderamus, quẽadmo≠ dum ante etiam id diximus. Quid quod Scriptura ipſa ad hunc modũ diuidit Chri≠ ſtum? fatetur apud Marcum Chriſtus ipſe, ſe diem & horam extremi iudicij nõ noſſe. At Paulus in Chriſto omnes ſcientiæ the≠ ſauros reconditos eſſe docet. Hic igitur & tu duos ex uno Chriſtos facies? Alterum qui ſciat omnia, Alterum qui diem iudicij ignoret? Rurſus dum Paulus Chriſtum, a≠ libi maledictum uocat, alibi ſplendorem gloriæ & characterem exiſtentiæ Paternæ eſſe docet: Num & is duos ſecundum te Chriſtos faciet? nam in ſplendorem diui≠ næ gloriæ maledictum cadere non poteſt. Quod ſi his & ſimilibus Scripturæ locis

Chriſtus

Chriſtus diuiditur, & nos facile patiemur ut Chriſtum diuidiſſe dicamur. ſed ſi Scriptura unum nihilominus atque eundem Chriſtum Dominum agnoſcit, etiãſi utriusq; in illo naturæ proprietates ſeparatim conſyderet ac diſcernat: dabis ueniam nobis Philoſophis, tu homo Theologus, ſi hic Scripturæ teſtimonijs potius, quàm tuæ Theologię aſſentiamur. atq; unum & eundem indiuiſum in æternum Chriſtum Dominum eſſe credamus: etiamſi naturas illi duas cum Scripturis tribuamus, & utriusq; proprietates ſeparatim conſyderemus. Sed & tu ipſe ad eundem modum diuidis Chriſtum: dum illum, & uerum ac naturalem Deum, & uerum item ac naturalem hominem eſſe fatearis. Arbitror enim naturalẽ Deum à te uocari, qui Dei naturam retineat, Et naturalem item hominem, qui naturam hominis habeat. Si Chriſtus igitur ſecundum te & Dei & hominis naturam retinet, eſtq; alia hominis natura, alia dei, quo pacto (quęſo) tu non diuides Chriſtum qui duas illũ naturas retinere fateris, dum illum uerum ac naturalẽ deum uerũ item

ac naturalem hominem eſſe doces: cum hoc potiſsimum nomine doctrinam noſtram traducas, quod duas Chriſto naturas eaſq; diuerſas tribuamus? Equidem hic ſibi ipſi non ſatis cõſtat tua Theologia: quam nos (homines alioqui rudes) aſſequi non poſſe ultro fatemur. Multo minus autem illam aſſequimur, dum Chriſtum uerum ac naturalem Deum eſſe doces: & interim illum iuxta eandem Diuinam naturam ſuam, tentatum, paſſum, mortuum, & ſub noxam peccati noſtri in Patris iudicio condemnatum eſſe affirmas. Quæ ex Paulo citas aduerſus noſtram argumentationem magis pro nobis quàm pro te faciunt ſi recte intelligantur. Ac primum eo loco quo Deus fuiſſe legitur qui ſibi in Chriſto mundum reconciliarit: uideris ſub Dei nomine alteram in Chriſto naturam intelligere, ut ab illius humanitate meritum reconciliationis excludas. hoc eſt, ut intelligamus reconciliationem noſtram à Chriſto, quatenus Deo, non quatenus homine peractam eſſe. atq; ita efficere demũ conaris: fruſtra nos eam de carne Chriſti diſputationem inuehere,

here,poſteaquàm omnis noſtra reconcilia‑
tio peracta ſit per ipſam Diuinitatem Chri‑
ſti, hoc eſt, per uerbi in Chriſto naturam:
non autem per illius humanitatem, ad quã
interim carnis conſyderatio proprie perti‑
nere uidetur. Hanc eſſe putamus tuam ar‑
gumentationem, quam ex eo Pauli loco,
ad eum modum intellecto, colligere nobis
uideris. At uero tibi probandum prius eſ‑
ſet, ſub Dei nomine hoc loco alteram dun‑
taxat illam Diuinitatis in Chriſto, hoc eſt
uerbi naturam deſignari: Siquidem proce‑
dere debeat tua hæc argumentatio. alioqui
ſi oſtenderimus nomen *Dei* hoc loco, non
ad filij perſonam qui Chriſtus eſt proprie,
ſed uel ad Patris *Dei* potius, uel certe ad to‑
tius Diuinæ triadis prouidentiam pertine‑
re: adeo ſane non procedet hæc tua argu‑
mentatio, ut hic Pauli locus adiumento ſit
nobis futurus etiam aduerſus doctrinam
tuam, nedum ut noſtræ argumentationi
opponi poſsit. Docet autem Paulus illic
noſtræ regenerationis atq; adeo omnis no‑
ſtræ ſalutis autorem eſſe ipſum Deum, qui
per Chriſtum Ieſum filium ſuum nos ſibi

H v recon‑

reconciliaſſet: quiq́ eius ipſius reconcilia-
tionis miniſterium ſeu prædicationem A-
poſtolis delegaſſet. Id ita à Paulo doceri
non negabis opinor, ita enim habent Pauli
uerba: Omnia autem hæc ex *Deo*, qui nos
ſibi per Ieſum Chriſtum reconciliauit: de-
ditq́; nobis miniſterium reconciliationis.
Iam quod ſequitur explicatio eſt eius ipſius
miniſterij, Apoſtolis à *Deo* ipſo delegati:
indicans ſcopum præcipuum (per prioris
ſententiæ repetitionem) circa quem uerſari
potiſsimum totam Apoſtolorum prædica-
tionem oporteret: nempe quod ipſemet *De*
us autor eſſet partæ nobis per Chriſtum
Dominum recõciliationis. Et proinde mox
quoq; addit ſe Deo ipſo autore legatione
fungi pro Chriſto: & quæ ſequuntur. Hic
uero primum abs te ſcire uelim, filijne an
uero Patris Dei perſonam Paulus toto hoc
loco ſub *Dei* nomine deſignet? Nec eſt
quod dicas initio quidem Patris, deinde ue-
ro filij, mox autem Patris rurſum perſonã
deſignari. Hanc enim ipſam Dei perſonam
ex quo omnia, & mundum ſibi per Chri-
ſtum reconciliaſſe docet Paulus, & mini-
ſterium

ſterium huius reconciliationis Apoſtolis ut pro Chriſto legatione fungerentur demandaſſe, quare fieri nō poteſt ut locus hic perſonarum uariationem ſub *Dei* nomine admittat. ſed eam ſolam toto hoc Pauli loco perſonam ſub Dei nomine intelligi oportet, cui prima illa autoritas tribuitur, ut ex illa ſint omnia. Iam cum idem ipſe Paulus uerbis expreſsis teſtetur, Patris hoc *Dei* proprium eſſe, ut ex illo ſint omnia: Et ad eandem perſonam referat hoc loco Paulus, tum reconciliationem noſtram per Chriſtum, tum Apoſtolici miniſterij inſtitutionem: Equidem nos ita rudes eſſe fatemur, ut non intelligamus quonam modo Dei nomen, hoc loco, ad uerbi perſonam, hoc eſt, alteram in Chriſto naturam, referri poſsit. ſed potius ad Patris Dei perſonam pertinere illud putamus: poſteaquàm ad eam (utrunq; id) *Dei* perſonam referri à Paulo uidemus (nempe & reconciliationem noſtri, & Apoſtolici muneris inſtitutionem) ex qua ſunt omnia: quod alioqui Patris ſoliusq; perſonæ proprium eſſe ſcimus. Vt interim taceam non

poſſe

poſſe quoquomodo admitti id, ut ſub Dei nomine filij perſonam hic intelligamus, propterea quod hac interpretatione tolla- tur propria Chriſti functio, quę Dei patris & noſtrum mediatorem eſſe credimus. Eſt enim mediatoris, alterum alteri, non autem ſibi ipſi conciliare, nempe reum, uel iudici, uel accuſatori. Hic autem Deus ſibi ipſi nos conciliaſſe docetur. Aut igitur filium *Dei* mediatoris functione ſpoliabimus, ac Pa- tri item Deo iudicium omne adimemus, ſi *Dei* nomen hoc loco ad filij perſonam (hoc eſt ad *Diuinam* in Chriſto naturam) refera mus. Aut certe Patrem Deũ ſolum ſub Dei hic nomine intelligemus, ſi & Chriſto Do- mino mediatoris, & Patri item Deo iudicis honorem tribuamus. Neque uero arbitror te eum eſſe, qui aduerſus ſcripturę autorita- tem *Deo* uel Patri, uel filio detractum quid quàm uelis, & proinde te non amplius id fa cturum puto etiam ut nomen Dei hoc loco ad filij perſonam ut diximus referri debere contendas, ſi uero ſub Dei nomine hoc lo- co filij perſona, nempe uerbum, hoc eſt alte ra in Chriſto natura, non intelligitur, non

uideo

uideo quid locus hic Pauli aduerſus noſtrã doctrinam faciat, aut aduerſus ſyllogiſmi noſtri tibi traditi ratiocinationem. Nos enim ſemper docuimus & docemus Deum Patrem eſſe autorem noſtrę per Chriſtum reconciliationis, ſed eam reconciliationem partam nobis eſſe morte Chriſti, qua ille iuxta Patris Dei prouidentiam ac uoluntatem (aſſumpta carne noſtra) dependit & expiauit id totum, quod noſtræ etiam carni decreto Dei propter noſtram inobedientiã fuerat conſtitutum. Hęc ſane nihil inter ſeſe pugnant, nedum ut ſe mutuo non ferant. Quin potius confirmat doctrinam noſtrã hoc loco Paulus, tres enim nobis proponit, quos in recõciliationis noſtrę conſyderatione intueri potiſſimum debemus. Ante omnia Patrem Deum, cuius prouidentia ac uolũtate factum eſt ut uerbum caro fieret: Deinde uero Chriſtum Dominum, qui aſſumpta forma noſtræ ſeruitutis (nimirum carnis noſtræ infirmitate, quemadmodum id oſtendimus) hanc ipſam reconciliationem in carne noſtra per corporis ſui hoſtiam peregit. Poſtremo autem Apoſtolos,

quos

quos Pater ipſe Deus etiam huius reconci-
liationis teſtes ac precones toto terrarum
orbe eſſe uoluit: demiſſo in illos Spiritu
ſancto omnis ueritatis doctore, ut illorum
doctrinam non pro hominũ doctrina iam,
ſed pro Diuina potius ipſiusmet Spiritus
ſancti(per eos loquentis) uoce haberemus.
Cum igitur Paulus teſtetur Chriſtum Do-
minum morte ſua(quæ in Deum cadere nõ
poteſt) reconciliationẽ hanc peregiſſe; per-
ſpicuum eſt Chriſtum iuxta humanitatis
ſuæ naturam reconciliationis huius mini-
ſterium (quatenus pro omnibus mortuus
eſt) peregiſſe. Atqui hoc ipſum eſt quod
nos ſyllogiſmo noſtro quoq; docemus, nẽ-
pe mortem carni noſtrę conſtitutam, in car
ne etiam noſtra à filio *Dei* aſſumpta per
corporis ſui hoſtiã perſolutam expiatamq;
eſſe. Confirmat igitur hic Pauli locus do-
ctrinam noſtram: dum morti Chriſti aſcri-
bit reconciliationem, quæ cadere non po-
teſt niſi in carnem peccato obnoxiam, hoc
eſt noſtram(Stipendiũ enim peccati mors)
etiamſi Chriſtus nũquàm peccaſſet. pecca-
to enim obnoxium hic dicimus, non quod
peccato

peccato ſubiectum ſit: hoc enim à Chriſto Domino modis omnibus alienum eſſe ſciamus, ſed quod peccare poſsit. Chriſtum autem Dominum iuxta humanitatis ſuę naturam peccare potuiſſe teſtantur tentationes, quibus illum Satan exercuit, quem alioqui Paulus ipſe tentatum per omnia eſſe docet, quorſum enim tentari illum contigiſſet niſi peccare potuiſſet? imo uero quorſum attineret hominem factum eſſe niſi peccare potuiſſet? iuxta Diuinam enim uerbi naturã peccare nunquàm potuit, ſed iuxta humanam naturam uerbo coniunctam non peccauit, neq; inuẽta eſt labes ulla in ipſo, etiamſi peccare poſſet. Stat ergo incõcuſſa Syllogiſmi noſtri de immutabili Diuinæ iuſticiæ nexu ac decreto ratiocinatio, atque hoc Pauli loco confirmatur etiam, non aũt impugnatur. Locus ille Col. ij. aliquanto plus difficultatis habet propter Latinorũ & exemplarium & interpretum in hac parte conſenſum. qui propemodum omnes, Deum, per ſemetipſum, ſeu in ſemetipſo, triumphaſſe legunt, Deiq; nomen ad filij perſonam (hoc eſt ad Chriſtum ipſum) referunt.

referunt. uidelicet quod Chriſtus ipſe iuxta *D*iuinitatis ſuæ naturam Principatus ac poteſtates noſtræ cõdemnationis triumphaſſet. Atq; eſt quidem pia in ſe & Chriſtiana hæc ſententia ſi recte intelligatur, ſed à Pauli mente hoc prçſertim loco prorſus aliena. Præbuit autem huic interpretationi occaſionem Latina uerſio maxima fere ex parte, quod in Latinis omnibus fere exemplaribus legatur, triumphans illos in ſemetipſo, ſiue per ſemetipſum. Cum enim extra omnem controuerſiam ſit non Patrem, ſed filium, opus noſtrç redemptionis aſſumpta hominis natura (iuxta quam & mortuus eſt) peregiſſe, nolebant proprium filij opus ad Patrem transferre, ſed triumphum cuius hic meminit Paulus filio aſcripſerunt, deq; Chriſto interpretati ſunt Pauli uerba quibus *D*eum de Principatibus & Poteſtatibus triumphaſſe per ſemetipſum Paulus teſtatur. At uero apud Græcos uaria eſt lectio, & ſunt qui legant, triumphans illos per ſemetipſum, quemadmodum latina lectio paſsim habet, ſunt item qui legant, triumphans illos pet ipſum, ut triumphi autornm

torem faciant Patrem Deum, Chriſtum ue- ro eſſe oſtendant per quem Pater Deus tri- umphaſſet. Varietas porro huius apud Græ- cos lectionis, nõ naſcitur e dictionis aut li- teræ ullius mutatione, ſed ex accentus dun- taxat forma, dum alij pronomẽ relatiuum (ipſum) addito aſpirato accentu, alij uero tenui addito legunt. ſi enim cum aſpiratio- ne legatur ἐν ἁυτῷ, tum recte habet Latina lectio, in ſemetipſo: uel per ſemetipſum. ſed ſi ſine aſpiratione legatur ἐν ἀυτῷ, tum ſane Latinus interpres nõ recte uertit, in ſemeti- pſo, uel per ſemetipſum: ſed ſimpliciter le- gendum eſt, triumphans illos in ipſo uel per ipſum. ut ſit ſenſus, Patrem Deum (cui accepta referri oportet omnia) triumphaſſe Principatus ac poteſtates, ſed per filium per quem omnia: idq; in mortem pro nobis traditum, cuius merito, & peccati noſtri chi- rographum in cruce abolitum iam eſſet: & captiuæ uelut in triumphum actæ, omnes mortis ac condemnationis noſtræ poteſta- tes & Principatus. Iam cum aſpiratione le- gitur in Frobenianis exemplaribus ἐν ἁυτῷ, autore opinor Eraſmo Roterodamo qui

ueterum interpretum autoritatem ſequu-
tus ita hunc locum legendum eſſe putauit.
quem demum alij quoq; ſequuti *Dei* quoq;
nomen ad filij perſonam iuxta Latinorum
interpretum expoſitionem retuliſſe uiden-
tur. Cæterum ipſe uerborum contextus nō
permittit, ut nomen *Dei* hoc loco ad filij
perſonam referatur: Et in Græcis ut dixi
exemplaribus uaria lectio eſt propter ac-
centus mutationem. Nam etſi in Frobenia-
na æditione legatur ἐν ἀυτῷ, tamen Aldina,
& Argentinenſis æditio habet ἐν ἀυτῷ. Atq;
ita extare etiam dicitur Romæ in exempla-
ri Vaticano. Quin & Budenſe exemplar
uetuſtiſſimum (quod e direptione Conſtā-
tinopolitana adſeruatum, Budam demum
ſub Matthia Rege allatum fuerat) eandem
lectionem habebat. Quæ equidem lectio,
& melius reſpondere uidetur uerbis Pauli
quæ præcedunt: Et ſententiam rei ipſam
multo clarius abſoluunt. ut ſit is ſenſus.
ipſummet Patrem *Deum* authorem noſtræ
ſalutis eſſe: qui excitauit Chriſtum filium
ſuum ex mortuis, & nos cum illo uiuifica-
uit: Qui chirographum item peccati noſtri
lege

lege conclusum, ſed cruci demum filij ſui affixum, e medio ſuſtulit: Quiq; de Principatibus ac Poteſtatibus omnibus quæ illi aduerſariꝫ in hac parte fuerãt (poſteaquàm eas expoliaſſet) per eundem ipſum filium ſuum, factum hominem, glorioſe triumphauit, Hanc eſſe Pauli ſentẽtiam uerba ipſa teſtantur quæ præcedunt. Sic enim habent uerba ipſa: In quo (nempe in Baptiſmo) ſimul etiam cum illo (nempe Chriſto) reſurrexiſtis per fidem efficientis illam Dei (nimirum Patris) qui (Pater) excitauit illum (filium ſuum Chriſtum Dominum) ex mortuis, Et uos (idem Pater) quum eſſetis per delecta & præputium carnis ueſtræ mortui, ſimul cum illo (nempe Chriſto) uiuificauit: condonans (idem Pater) nobis omnia delicta, qui & deleuit quod aduerſus nos erat chirographum, & per decreta nobis contrarium erat: ſuſtulitq́; (nẽpe idem Pater) illud per crucem (nimirum Chri-

ſti filij ſui) expolianſq; Principatus & poteſtates (idem Pater) oſtentui exhibuit eos palam, triumphans illos, in ipſo, uel per ipſum: hoc eſt per Chriſtum filium ſuũ, per quem reſtituit omnia. Eſtq; eadem prorſus huius quæ & ſuperioris loci ſententia, uidelicet Deum Patrem autorem eſſe ſalutis noſtræ per filium ſuum pro nobis in mortem traditum, ut peccatum per peccatum condemnaretur, & mors promerita, morte innocenti penſaretur. Neq; ego ſum prim⁹ eius interpretationis autor, Adnotauit hæc dudum uir & pietate & eruditione inſignis Iacobus faber Stapulenſis, qui ἐν ἀυτῷ ſine aſpiratione legendum eſſe putauit. Adnotauit & Caietanus, Sacrarum hauddubie literarum interpres uigilantiſsimus, & in linguis magna cum laude uerſatus. Sed & Ambroſius quanquàm latinam lectionem nonnihil interim immutatam ſequatur (non enim legit in ſemetipſo, uel per ſemetipſum, ſed in idipſum) tamen ita hunc locum interpretatur ut triumphum omnem Patri per filiũ aſcribat. Ambroſij

broſij uerba ſunt de Paulo. Ideo commo‑
net gentes, ut conſyderantes cauſas malo‑
rum ſuorum, & qualem gratiam acceperint
à *Deo* in Chriſto, tota deuotione ſolliciti
ſint circa obſequium eius, à quo à diuerſa
mortis pœna ſunt liberati. Hic Ambroſius
iuxta uerba Pauli gratiam ſalutis noſtræ
tranſcribit Patri Deo, in Chriſto, ſiue per
Chriſtum. Ac mox poſtea: Affigere autem
cruci (inquit) hoc dixit eſſe, ſpoliare Princi‑
patus & poteſtates publice, & detriumpha‑
re illos in Chriſto. *Et hic* ſane Ambroſius
Deo Patri aſcribere aperte uidetur, & chiro
graphi noſtri in cruce abolitionem, & ex‑
poliationem Principatuum ac poteſtatum,
& ſimul etiam triumphum de illis, in Chri‑
ſto, ſiue per Chriſtum. Et rurſum. Et ſic (in‑
quit) expoliati ſunt (ſicut dixit) publice, id
eſt in cruce: quod eſt, palam detriumphati
à *Deo*, in Chriſto. Hęc aperte teſtantur ean‑
dem eſſe Ambroſij, & noſtram interpreta‑
tionem. Neq; tamen ideo Ambroſium ci‑
tare *hic* uolui, ut illius autoritate interpre‑
tationem meam tuear: ſed ut oſtendam me
primum non eſſe, qui ſentiam, triumphum

hoc loco(cuius Paulus meminit)non ad fi-
lij ſed ad Patris Dei perſonam eſſe omni-
no referendum. ad quem ſi referatur, lectio
ſane Latina conſiſtere non poteſt. pugnāt
enim hæc, Patrem Deum per ſemetipſum
triumphaſſe, & (quemadmodum infinitis
alibi locis habetur) Per filium omnia reſti-
tuiſſe. Qui autem triumphum ad Chri-
ſtum referunt, negare non poſſunt priorem
ſententiæ huius Paulinæ partem oportere
referri ad Patrem Deum: nempe quod is
nos cum Chriſto ex mortuis ſuſcitato con-
uiuificauit: condonans nobis propter Chri
ſtum peccata noſtra omnia. Sic enim & E-
raſmus ipſe. Ergo(inquit) Patri Deo deben
tur omnia, quæ uobis largitur per filium.
referēs ad Patrem Deum noſtram in Chri-
ſto circunciſionem ſpiritualem, noſtrā cum
illo reſurrectionem, & conuiuificationem.
Quę autem de ſuffixo in crucem chirogra-
pho, deq; ſpoliatis ac triumphatis Principa
tibus ſequuntur: ea ad Chriſtum (ueteres
ſequutus) transfert, Patriſq; Dei perſonam
filij perſona commutat. Quæ perſonæ cō-
mutatio in cauſa illi fuit, ut cum aſpiratio-
ne

ne legere maluerit ἐν ἀυτῷ, hoc eſt in ſemetiſ-pſo, uel per ſemetipſum. Sed hoc uir doctiſſimus uidetur dediſſe ueterum autoritati: ut iuxta eorum interprerationem, ipſam quoque Apoſtolicam lectionem ædendam curarit: præſertim cum interpretatio ipſa nõ ſolum ſit pia, ſed Chriſti etiam Domini gloriam inſigniter illuſtret. At uero ex Pauli uerbis haberi non poteſt ulla toto hoc loco perſonæ commutatio: omnia enim participia ab ipſo eius Paulinæ ſententiæ uſq; initio ad eandem perſonam referũtur, nempe Patris *Dei*: niſi quod actiua indefiniti temporis participia latine aliter efferri non poſſunt, quàm per tertiam præteriti indicatiui ſui perſonam addito relatiuo, qui, ut τύψας qui uerberauit: γράψας qui ſcripſit. *Do*cetq; *P*aulus nos cum Chriſto ſimul à morte ad uitam æternam ſurrexiſſe per fidem inditam nobis à Patre Deo: Et facit *P*atrem Deum ἐγείραντα, hoc eſt eum qui excitauit, Chriſtum, noſq; cum illo: ἐξαλείψαντα, eum qui deleuit chirographũ προσηλώσαντα eum qui illud affixit in crucem ſui filij: ἀπεκδυσάμενον, eum qui expoliauit Principatus

ac

ac poteſtates: & θριαμβεύσαντα ἀυτοὺς, eum qui triumphauit illos, in ipſo, nimirum Chriſto quem ex mortuis ſuſcitauit, noſq; cum illo: ſiue per ipſum nempe Chriſtum. Hanc porro interpretationem cum uerba Pauli ipſa poſcere omnino uideantur: & nemo negare poſsit ſimplicisſimam eſſe: nos hic etiam nobis ſequendam eſſe putamus. præſertim ita adiuti Græcorum exemplarium, & quorum meminimus, interpretum autoritate. Adeo uero non repugnat Pauli hic locus noſtræ doctrinæ, noſtræq; tibi traditæ argumētationi, ut illam haud aliter quàm prior ille etiam. ij. Cor. v. aduerſus te confirmet iuxta noſtram interpretationē, quæ ſane reijci abs te non poteſt, niſi oſtendas quare conſiſtere nō poſsit cum totius Scripturæ conſenſu comprobetur. Sed etſi alteram illam ueterum interpretationem recipiamus, à quibus alioqui nuſquàm libenter diſſentimus, nihil ea te nihilominus adiuuabit in tuenda doctrina tua, cum illi longe aliter Paulum exponant, quàm tu interpreteris. Illi enim Chriſtum cum alijs hominibus collatum, hoc nomine cæteris omnibus

mnibus anteponunt: quod alij per ſeſe ni-
hil poſsint niſi aliunde(nempe à Deo) adiu
uentur, Chriſtus uero Dominus ſua pro-
pria intra ſeſe uirtute(nimirum Deus pari-
ter ac homo)potentiam ſuam in expolian-
dis triumphandisq; Principatibus tenebra-
rum glorioſe declararit. tu uero huc Pau-
lum detorquere conaris, ut quod ille Deo
Patri tribuit,id tu ad filiũ ita interim tranſ-
feras,ut quæ de abolito in cruce chirogra-
pho noſtro,expoliatisq; ac detriumphatis
Poteſtatibus ſequuntur: non equidem toti
Chriſto Deo ſimul ac homini(quod tamen
ueteres omnes unanimi cõſenſu agnoſcũt)
ſed *Diuinæ* duntaxat illius naturæ(excluſo
humanitatis ſuæ in carne noſtra merito)
adſcribas. id porro longe diuerſum eſt ab
eo, quod ueteres in loci huius interpreta-
tione prodiderunt: etiamſi perſonarum cõ-
mutationem(quam illi hic adducunt) reci-
piamus. Non eſt igitur cur Pauli hunc lo-
cum pro te facere arbitreris iuxta ueterum
interpretationem. quam tamen oſtendi-
mus à mente Pauli eſſe nonnihil alienam.
Iam ſi hoc Pauli loco aliquid contra nos

K efficere

efficere uis, approbanda prius tibi eſſet tua interpretatio, noſtraq́ꝫ, ac ueterum item omnium altera impugnanda. Neqꝫ enim ſatis eſt attuliſſe interpretationem, niſi illam confirmes uel legitima uerborum explicatione, uel mutuo locorum in Scripturis conſenſu: Quorum nos tamen neutrum in tua adhuc interpretatiõe uidemus. Quod enim ad uoces attinet, hæ non admittunt ullam prorſus toto hoc loco perſonæ commutationem: multo minus uero tranſlationem illam, qua tu Diuinæ dũtaxat in Chriſto naturę attribuere uelle uideris om̃ne ſalutis noſtræ myſterium excluſo interim merito ſuæ humanitatis, quẽadmodum id iam aperte ſatis expoſuimꝰ: Locorum uero collatione tãtum abeſt ut tuam interpretationem approbare poſsis, ut uel hic ipſe Pauli locus eam nullo modo admittat. dũ enim chirographi noſtri nexum per crucẽ ſublatum eſſe docet (quam equidẽ ad Chriſti Diuinitatem referre non poſſumus) & abolito chirographi noſtri nexu, expoliatas quoqꝫ eadem opera fuiſſe conſtat omnes peccati mortis ac condẽnationis noſtrę poteſtates:

certe

certe ab eo quod per crucẽ partum eſt, ex-
cludere nunq̃ poteris meritum humanita-
tis Chriſti. Quid quod ipſemet uel inuitus
fateris, Chriſtum iuxta carnem mortuũ eſ-
ſe? An uero non idem eſt, iuxta carnem, aut
iuxta humanitatis naturã Chriſtum mor-
tuum eſſe? apud te caro in Chriſto Deus e-
rat ſcilicet etiam ante mortem? Quod ſi iu-
xta carnem mortuus eſt Chriſtus, quę inte-
rim nõ erat neq; eſt Deus. Et morte Chriſti
in cruce abolitũ eſt peccati noſtri chirogra-
phum: Mirum profecto, ſi ab eo, quod mor
te Chriſti iuxta carnem abolitum eſt, meri-
tum humanitatis Chriſti excludas. Sed di-
cis Chriſtũ idem iſſe quod uerbum: & cum
iuxta carnem Chriſtum mortuum eſſe fate
ris: perinde eſſe putas, ac ſi uerbũ mortuum
eſſe diceres. Cęterum nos eam doctrinã tuã
in ſuperioribus refutauimus & oſtendimus
Chriſtum nõ uerbi tantũ (iuxta quã eſt ęter
nus & immutabilis) ſed hominis etiã (hoc
eſt noſtrã quoq;) naturã habere: iuxta quã
conceptũ, natũ, & mortuũ illũ eſſe credim⁹.
Alioqui ſi caro & ſanguis in Chriſto uerbũ
eſt, quid obſecro hominis in illo erit? Aut

quo pacto apud te caro in Chriſto Deus eſt, ſiue uerbum: cum Chriſtus ipſe dicat, Deum, Spiritum non carnem eſſe? niſi tu nobis nouum aliquod Euangelium forma re uelis, in quo duplicem nobis Dei exiſtē-tiam ponas: alteram qua *Deus*, ſit Spiritus, æternus, immutabilis, & Sanctus. Alteram qua Deus item ſit caro, mutabilis, & à prio-ris illius exiſtentiæ Deo derelictus, atq; eti-am alienus. At uero nos hic unum dunta-xat atq; eiuſdem exiſtentiæ Deum, & Pa-trem ſimul, & Filium, & Spiritum ſanctum eſſe, cum Prophetis & Apoſtolis totaq; Ca tholica *Dei* Eccleſia credere malumus po-tius, quàm ut nouam aliquam de exiſten-tiæ Diuinæ uarietate doctrinam recipia-mus. Vſum Synecdoches in Chriſti Domi-ni conſyderatione expoſuimus, ne naturas in illo diſtinctas confundamus, etiamſi quę alterius duntaxat in illo naturæ propria ſunt, toti Chriſto in Scripturis tribui non-nunquàm uideamus. Et quemadmodum humanam in Chriſto naturam non ideo ſine principio eſſe dicimus, quod de toto Chriſto Paulus dicat illũ eſſe omnis crea-

turæ

turæ primogenitum per quem condita ſint etiam ipſa ſæcula: ita non ideo uiciſsim Diuinam in illo naturam, natam, paſſam, mortuam, tentatam, & à Patre ſuo dcrelictam eſſe intelligamus, quod hæc toti Chriſto in Scripturis tribui audimus. Hoc enim ueluti toti Chriſto plerunq; tribuit Scriptura quod alteri duntaxat illius naturæ proprium eſt (quemadmodum alias quoque iam diximus) non ut naturas in illo commiſceat quoquomodo aut confundat: ſed ut indiuiduam deinceps illarum coniunctionem eſſe teſtetur: quæ tamen non obſtet quominus ſuam utraq; natura retineat proprietatem. Quare quæ corpore ac ſanguine ſuo peregit Chriſtus, ea illum iuxta humanitatis ſuæ naturam (ad quam caro proprie pertinet) peregiſſe docemus. Et quum corporis & ſanguinis ſui merito ſuſtuliſſe illum ſciamus omnem peccati noſtri nexum, omneq; maceriæ interſtitium per carnem ſuam diruiſſe, & utrumq; ſimul populum in uno corpore ſuo per crucem Patri ſuo reconciliaſſe quẽadmodum Paulus docet. ſciamus item, quemadmodum

per hominem mors propagata eſt,ita per hominem reſtitutam nobis eſſe etiam reſurrectionem ad uitam æternam. *Dei* Patris hic miſericordiam agnoſcimus ſupplicesq́; adoramus, qui filium ſuum unigenitum in carnem noſtram demiſerit, ut maceriam, carnis noſtræ peccato erectam, & ita erectam ut per nos diſſolui amplius nunquàm poſſet. *ipſe cõiuncta Deo* eadem ipſa carne noſtra in ſuo corpore totam dirueret: nosq́; ut frater noſter nobis à Patre Deo in carnis noſtræ participationem datus, in uictoriæ huius ſuæ communionem ut fratres uiciſsim ſuos pro ineffabili bonitate ſua uocaret: Manifeſtum eſt igitur, ſtare immotam Syllogiſmi noſtri traditam tibi ratiocinationem, atq; adeo non infirmari locis tuis quos illi opponis, ut etiam confirmetur. Argumentationis ueſtræ uicium paulo antea indicauimus, qua colligitis, Chriſtũ, ſi ex carne noſtra eſt natus, à peccato etiam immunẽ eſſe non potuiſſe: propterea quod Dominus ipſe carnem eſſe doceat, quidquid ex carne naſcitur. Quæ enim de carnis affectibus Dominus loquitur, ea uos ad car

nis

niſ ſubſtantiam transferre conamini: & ex carne naſci,idem eſſe interpretamini, quod ex homine iuxta gignendi legem propagari. carnem uero eſſe,non iam ad carnis ſubſtantiam refertis ſed ad carnis ſenſum ſeu mentem,ſic enim illam uocat Paulus.ut hic ſit iuxta uos uerborũ Chriſti ſenſus. Quod natum eſt ex carne: hoc eſt,quod originem ſuam ex humanæ carnis ſubſtantia traxit: Caro eſt: hoc eſt,carnis ſenſu aut mente regitur. At uero longe aliam eſſe Chriſti hoc loco mentem uerba ipſa quę ſubſequuntur declarant. Confert enim Chriſtus Dominus efficaciam corruptelæ noſtræ cum potentia Spiritus. & docet tantam eſſe carnis noſtræ corruptelam ut dum illi obſequimur in ea ipſius corruptela perpetuo hæreamus.Porro legẽ huius corruptelę ita efficacem eſſe in nobis,ut nos ab ea lue expurgare ipſi haudquaquàm poſsimus, præterquàm ſi per Spiritũ ſanctũ innouemur.tum enim uirtute illius id effici ut aduerſus carnis noſtrę ſenſum certamẽ ſuſcipiam⁹.Quẽadmodum igitur ea eſt corruptelæ noſtræ uis ut nos in ſeruitute ſua retineat donec à

Spiritu ſancto innouemur, ita ſpiritus quoque eam rurſus efficaciam eſſe, ut nos innouatos excitet aſsidue ad obluctandum ſenſui carnis noſtræ, ne illum deinceps regnare in nobis quoquomodo patiamur. Iam ſi e Spiritu ſancto natum eſſe, aliud longe eſt hoc loco, quàm ex illius ſubſtantia noſtri originem traxiſſe, ſane & e carne natum eſſe, aliud ſit neceſſe eſt, quàm e parentibus iuxta naturæ legem ptopagatum eſſe. Et cum e Spiritu natum eſſe, idem ſit hoc loco, quod Spiritus uirtute innouatum, perſpicuum eſt etiam, natum eſſe ex carne, aliud non eſſe, quàm à ſenſu carnis proueniſſe. Eamq; eſſe uerborum Chriſti ſententiam. Carnē eſſe, hoc eſt à carnis ſenſu regi quidquid ex carne natum eſſet, hoc eſt, à ſenſu carnis proueniſſet. quemadmodum Spiritus eſſet etiam, hoc eſt, Spiritus uirtute regeretur, quod ex Spiritu natum eſſet, hoc eſt, quod Spiritus ſanctus afflatu *Diuino* ſuo innouaſſet. Vtitur autem hic *Dominus* naſcendi metaphora, ut quod alicui rei cauſam dedit, ex eo natam eſſe dicat, quemadmodum & nos errores ex erroribus, lites e litibus,

litibus,bella e bellis, naſci dicere ſolemus, dum oſtendere uolumus,errores erroribus, lites litibus,bella bellis occaſionem prebuiſſe. Quid autem hæc ad Spiritus aut carnis ſubſtantiam? ne dicam ad hominis ex homine propagationem? Quo pacto uero conſiſtere poterit tua loci huius interpretatio ſiquidem illam recipiamus? Tu id uideris uelle, ut quod e carnis ſubſtantia genitum eſt, non poſsit eſſe niſi caro: hoc eſt, non poſsit niſi à carnis ſenſu regi ad peccandum. Chriſtus autem Dominus docet noſtri abnegationem, etiamſi ex carne naſcamur. Docet hoc ipſo loco nouam e ſupernis natiuitatẽ, & quidem eorum, qui ex carne nati eſſent. Et Paulus teſtatur nos in carne uerſantes,non ſecundum carnem nihilominus ambulare,& quę infinita in ſcripturis in hanc ſententiam habentur. Qui in carne uerſantur, nonne ex carne nati ſunt, hoc eſt, nonne ex carnis noſtrę ſubſtantia originem ſuam traxerunt? Rurſum, ſecundum carnem ambulare, eſtne à carnis ſenſu regi ad peccandum? ſane alterum hic alteri cedere oportet,aut tuam interpreta-

tionem Paulo, aut Paulum tuæ interpretationi. Si enim qui in carne ambulant iuxta Paulum, iuxta te ex carne nati ſunt: atque ijdem interim non ſecundum carnem ambulant. Perſpicuum eſt, carnem non eſſe, hoc eſt carnis ſenſu ad peccandum non regi omnes, qui ex carnis ſubſtãtia originem ſuam traxiſſent. Nos porro certi, Paulum, Chriſti Spiritum habere, nedum ut illi repugnet: illius doctrinam ſequi malumus, quàm tuam: præſertim cum ipſemet Chriſtus Dominus, quæ de noſtri abnegatione deq́; noua e ſupernis natiuitate docet, ad eos hauddubie referat omnia, qui ex carne nati ſunt, hoc eſt, qui e ſuis parentibus iuxta naturæ uſum ſui originem traxerunt. quæ equidem ad illos pertinere non poſſent, ſi præterquàm à carnis ſenſu regi gubernariq́; non poſſent. Quodq́; ad uerborum Chriſti ſententiam attinet, nos carnis πολυσημασίαν hic excludimus, ſed utrobiq; in uerbis Chriſti ſub carnis nomine, carnis, non ſubſtantiam, ſed ſenſum ſiue ingenium intelligimus: idemq́; hic a Chriſto doceri dicimus, quod alibi a Paulo docetur: dum

ait:

ait: Eos qui carnales ſunt, quæ carnis ſunt ſapere: qui uero Spirituales, quæ Spiritus eſſent curare. Iam ut hæc ad carnis ſubſtantiam nihil pertinent, ita nihil pertinere etiam ad noſtrę propagationis conſyderationem: & proinde neque ad Chriſti Domini conceptionem ſiue incarnationem. Sed ut donemus ueram eſſe tuam interpretationem, uerbisq; Chriſti hoc loco doceri: carnem eſſe, hoc eſt carnis ſenſu regi, quod ex carne, hoc eſt, e carnis ſubſtantia natum eſt, non opinor te negaturum, infantes quoq; noſtros carnem eſſe, quandoquidem ex carne naſcuntur. Quod ſi infantes noſtri caro ſunt, hoc eſt, ſi ſenſus carnis in illis dominatur, quem Paulus mortem appellat, quo pacto a morte liberabis infantes noſtros, in quibus (iuxta tuam ipſius doctrinam) carnis ſenſum, hoc eſt mortem, regnare doces? Dicis illos ſeruari promiſsione, fateris ergo, non eſſe carnē, eos, qui promiſsione ſeruantur, etiamſi ex carne natos eſſe conſtet. At uero promiſsio ad totam pertinet Eccleſiam, ſiue infantiū, ſiue adultorum. Sunt enim *Dei* ipſius uerba, Ero uobis in *Deum*,

Et

Et uos eritis mihi in populum. Nemo igi-tur in uniuerſa Dei Eccleſia caro erit, eti-amſi omnes ex carne naſcantur. Et cum de nullo hominum extet clarior magnificen-tiorq; promiſſio, quàm de Chriſto Domi-no, deq; ſanctitate ſuæ conceptionis: *Do*-cet enim Angelus Virgineæ conceptionis Spiritum ſanctum autorem eſſe futurum: & uerbis expreſsis ſanctum fore teſtatur, quod ex illa naſceretur. Si quæ uis eſt igi-tur *Diuinæ* promiſsionis, ut carnem eſſe non permittat quod ex carne natum eſt: ſi hæc infantes, ſi adultos, ſi totam deniq; Ec-cleſiam ab ea lege liberat: omnium certe maxime eum qui totius Eccleſiæ caput eſt, & in quem ſolū omnes quotquot uſquàm ſunt promiſsiones intuentur, liberabit. ne-que caro eſſe omnino poteſt Chriſtus Do-minus, quanquàm ex carne (nempe e uirgi-ne matre) & conceptus & natus eſt: etiamſi tuam ipſius interpretationem recipiamus. Stat ergo immota quam tibi tradidimus noſtra argumentatio, ſimulq; & doctrina tota de Chriſti *Domini* conceptione ſiue incarnatione, fruſtra abs te hactenus tuiſq;

Symmyſtis

Symmyſtis impugnata. Stat immota inquam, neq; ullis Satanæ conatibus labefactari poteſt. Quod ſupereſt, de Baptiſmo, deq; Eccleſiaſtica uocatione id quoque tibi breui (ſi Dominus uolet) dabimus. & ita (quod per gratiam Dei ſpero) dabimus, ut illa conuellere non queas. Interim te & moneo & hortor ut aut doceas circunſpectius, aut ab eo munere abſtineas o Menno: ne ſanguinem miſerarum animarum, per te implicatarum, de manu tua requirat in illo die, iuſtus iudex, qui eſt Ieſus Chriſtus uerus Deus uerusq; homo in omnia ſecula benedictus, Amen.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ERRATA.

A. folio iiij. facie i. linea xij. lege. quàm excuſare apud Deum præſertim: fol. viij. fac. i. lin. ix. lege. ac reſtituentis prouidentiam pertinent. C. fol. ij. fac. ij. lin. xix. lege. ipſa matre docemur) Ibidem lin. xxij. lege. exceptum legimus) Ibidem lin. xxiiij. lepe. ut uel e cœlo. C. fol. v. fac. i. lin. i. lege aſsimiliationem. D. fol. iij. fac i. lin. xv. xvi. xvij. lege. Poſtremo qui & exempla adferunt, Qui habent cum quibus gignant habent, & cum quibus.

BIBLIOTECA